

Täysistunto

Keskiviikko 14.9.2016 klo 13.59—19.33

4. Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2015

Kertomus K 4/2016 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu asiasta alkaa. Esittelypuheenvuoron käyttää oikeuskansleri. Ole hyvä.

Keskustelu

14.01 **Valtioneuvoston oikeuskansleri Jaakko Jonkka** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoiset kansanedustajat! Kiitän tilaisuudesta saada esitellä oikeuskanslerin kertomuksen vuodelta 2015. Toimintakertomus antaa kuvaa siitä, minkälaisia kysymyksiä Oikeuskanslerinvirastossa on vuoden aikana käsitelty ja millaisia kannanottoja niihin on esitetty.

Poimin käsiteltyjen asioiden laajasta kirjosta muutamia äärilaitoja. Pohdittavina olleet aiheet ulottuivat Suomen ja Naton välisistä yhteistyökuvioista koulun sisäilmaongelmiin. Lausuntoja annettiin yhtäältä tiedustelulainsäädännön ja toisaalta varhaiskasvatustilainsäädännön uudistamisesityksistä. Ratkaisuihin käsiteltiin niin ydinvoimalaitoksen rakennusluvan edellytyksiä kuin työnhakijan ja toimeentulotuen hakijan oikeusturvaongelmia. Oikeuskanslerinvirasto on näköalapaikka yhteiskuntaan, jossa esiintyvät oikeudelliset kysymykset heijastuvat tavalla tai toisella virastoon. Monesti ne tulevat tuota pikaa myös konkreettisesti työpöydille.

Kertomusvuosi oli Oikeuskanslerinviraston toimintaympäristössä poikkeuksellisen vaiherikas. Taloudellinen tilanne ja sen korjaustarpeet työllistivät päättäjiä ja loivat yleistä huolestuneisuutta. Painetta lisäsi äkillisesti ryöpsähtänyt maahanmuutto sen vaatimien toimenpiteiden ja seurausilmiöiden. Mieleen nousi kysymyksiä: Voiko totutun kaltainen hyvinvointivaltio ylipäänsä enää kestää, ja miten käy oikeusvaltion? Kaikkea hyvää ei riitä kaikille, mutta riittääkö oikeuttakaan? Ihmisten turvallisuudentunne oli monista syistä koe-tuksella.

Tällaiset huolet kuulsivat taustalla monissa Oikeuskanslerinvirastoon tulleissa yhteydenotoissa. Kantelut oikeuskanslerille ovatkin varsin hyvä yhteiskunnallisen tilanteen ilmapuntari. Tosin on otettava huomioon sekin, että kaikkein suurimmassa avuntarpeessa olevat eivät välttämättä kykene kantelemaan. Tämän vuoksi laillisuusvalvonnan on herkäällä korvalla kuunneltava heikkojakin signaaleja.

Ihmisten ajankohtaiset huolet näkyvät myös kertomuksen alkulehdille painetuissa ratkaisijoiden puheenvuoroissa. Apulaisoikeuskansleri Risto Hiekkataipale käsittelee työhön

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

ja työttömyyteen liittyviä kysymyksiä laillisuusvalvojan näkökulmasta. Hänen puheenvuorostaan käy ilmi, miten kauas ulottuvia jälkiä pitkäaikaistyöttömyydellä ja sen seurauksilla saattaa olla. (Hälinää — Puhemies koputtaa)

Omassa puheenvuorossani pohdin oikeuskanslerin roolia oikeusvaltion puolustajana sekä oikeuden ja politiikan rajapintaa. Tähän pohdintaan on syynsä. Oikeusvaltion rajoja ja periaatteita ollaan näinä aikoina haastamassa monesta suunnasta, joskus sinänsä hyvienkin arvojen ja tavoitteiden nimissä. Laillisuusvalvonnalta edellytetään tässä kohdin korostettua valppautta ja harkintakykyä ja myös omien rajojensa tiedostamista. Perusoikeuksien tinkimätön kunnioittaminen on yksi oikeusvaltion tunnusmerkeistä, mutta näitäkin säännöksiä joudutaan tulkitsemaan ja joskus myös punnitsemaan. Perusoikeussäännöksillä on kova juridinen ydinalueensa, mutta mitä etäämmälle siitä mennään, sitä enemmän tulkintaan tulee mukaan arvostuksenvaraisuutta. Säännöksiä sovellettaessa joudutaan arvioimaan, missä menee oikeuden ja politiikan raja, milloin tulkinnassa ollaan jo oikeuden tuolla puolen alueella, joka kuuluu pikemmin arvopolitiikoille kuin juristille. Jos tämä raja hämärtyy, on olemassa vaara, että politiikka tulee tulkintaan oikeuden kaavussa — tai toisinpäin, arvot teknistyvät juridisiksi minimivaatimuksiksi. Oikeuden ja politiikan ja yleisemmin sanottuna asiantuntijatiedon ja poliittisen ohjauksen sekoittuminen on lähimmillään luonnollisesti lainvalmisteluprosessissa. Tämän asian eteen joudutaan todennäköisesti yhä useammin, kun taloudellisessa niukkuudessa on sovittava yhteen erisuuntaisia arvo- ja tavoitepohjaisia intressejä ihmis- ja perusoikeusnormien asettamisessa raameissa.

Arvoisat kansanedustajat! Otan vielä esille yhden kysymyksen, jota olen kosketellut myös puheenvuorossani, nimittäin yhteiskunnallisen legitimitietin. Oikeusvaltion toimivuuden kannalta on keskeistä, että julkisten tehtävien hoito perustuu lakiin, mutta yhtä tärkeää on, että ihmiset luottavat niitä hoidettavan oikeudenmukaisesti. Jos luottamus tähän murenee ja päätösten yleinen hyväksyttävyys heikkenee, julkisen vallan legitimitietti kärsii. Tässä on oikeuskanslerillakin oma roolinsa. Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnan syvällisin merkitys onkin mielestäni siinä, että organisaatioiden ulkopuolinen ja riippumaton laillisuusvalvonta tukee luottamusta julkisen päätöksenteon lainmukaisuuteen. Siihen kuuluu niin lopputuloksen oikeellisuus kuin se, että itse menettely koetaan oikeudenmukaiseksi. Ajoittain esitetään epäilyjä siitä, että viranomaistoimintaan olisi ulkoapäin puututtu objektiivisuutta vaarantavalla tavalla. Tällaisia epäilyjä syntyy muun muassa virkanimitysten yhteydessä. Valvonnassa on siten tärkeä kiinnittää huomiota myös päätöksentekoprosessiin ja pyrkiä avaamaan sitä. Näin voidaan yhtäältä paljastaa päätöksentekoa rasittavia epäasiallisia vaikuttimia ja toisaalta hälventää aiheettomia epäluuloja. Laillisuusvalvonnan tästäkin puolesta on käsillä olevassa kertomuksessa esimerkkejä.

Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Olen kosketellut tässä puheenvuorossa eräitä mieltäni laillisuusvalvojana askarruttavia yleisen tason kysymyksiä. En ole halunnut rasittaa kuulijoita kertomukseen sisältyvillä yksityiskohdilla ja tilastoilla. Pari toimintaamme kuvaavaa tunnuslukua haluan kuitenkin vielä mainita.

Olemme asettaneet tavoitteeksi saada kaikki kantelut ratkaistuksi yhden vuoden aikana. Tämä tavoite on käytännöllisesti katsoen saavutettu. Yli vuoden vireillä olleita kanteluita on tällä hetkellä vain muutama. Keskimäärin kantelut ratkaistaan vajaassa kolmessa kuukaudessa.

Valtioneuvoston valvonnan tärkein muoto on yleisistuntoon menevien asioiden ennakollinen tarkastus. Tämän niin sanotun listatarkastuksen merkitystä osaltaan kuvastaa se, että esittelylistoista noin 15 prosentissa havaitaan korjaamista vaativia puutteita tai virhei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

tä. Valtioneuvoston valvontaan liittyvissä tehtävissä on kyettävä reagoimaan tarvittaessa hyvinkin nopeasti, laadusta kiireessäkin tinkimättä. Oikeuskanslerinviraston laajan tehtäväkentän mukanaan tuoma henkilöstön monipuolinen asiantuntemus on tämän tavoitteen saavuttamisessa avainasemassa.

14.09 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kiitos oikeuskanslerille mielenkiintoisesta kertomuksesta ja esittelypuheenvuorosta. Kertomuksessa käsitellään monia tärkeitä teemoja, muun muassa työllisyyspolitiikkaan ja sosiaaliturvaan liittyviä kysymyksiä, ja kuten oikeuskansleri totesi, kantelut ovat lisääntyneet ja kaikkein heikoimmassa asemassa olevat eivät pysty itse edes kantelemaan.

Itse nostan tässä omassa puheenvuorossani esille kuitenkin aivan toisenlaisen asian eli lainvalmistelun ja yleensäkin asioiden valmistelun tason, josta oikeuskanslerikin oli kertomuksessaan huolissaan. Kuluneen vuoden aikana eduskunnan käsittelyyn on tullut liian monta huonosti valmisteltua lakiesitystä. Kuten oikeuskansleri mainitsee, pahimmassa tapauksessa liian nopealla aikataululla laadittu lakiesitys voi toteutuessaan sisältää ristiriitaisuuksia ja epäselvyyksiä. Kiireeseen vetoaminen on kyseenalaista, sillä lait vaikuttavat kansalaisten elämään monella tavalla usein pitkän aikaa, ja siksi on mielestäni epäeettistä tehdä lainvalmistelua liialla kiireellä. Kysymys on kansalaisten oikeusturvasta.

Myös lakiesitysten arviointien taso ja laajuus vaihtelevat huomattavasti, ja arvioinnit puuttuvat joistakin esityksistä kokonaan. Täällä salissakin on moneen kertaan kysely, että missä ovat vaikuttavuusarviointit tai vaihtoehtoiskustannuslaskelmat. Yhtenä esimerkkinä voi mainita lapsivaikutusarviointien puutteet, vaikka hallitus alkutaipaleellaan lupasi niitä tehdä. Toisena esimerkkinä on se, että täällä on ollut lukuisia lakiesityksiä, jotka vaikuttavat lapsiperheiden toimeentuloon, mutta nämä esitykset on tuotu erillisinä asioina käsittelyyn, eikä näiden erillisten lakiesitysten kokonaisvaikutuksia ole esitelty missään. Lapsiperheköyhyys uhkaakin kasvaa ja syventyy huolestuttavalla tavalla.

Arvoisa puhemies! Kansanedustajan menestyksekkään työn kannalta on välttämätöntä, että eduskunnassa sovittuja sääntöjä noudatetaan. Kansanedustajan ja erityisesti oppositio-kansanedustajan yksi tärkeä työväline on kirjallinen kysymys.

Kirjalliseen kysymykseen vastausajaksi on sovittu 21 päivää, ja monessa ministeriössä tämä toteutuu hyvin ja jopa erinomaisesti. Olen kuitenkin huomannut ja saanut palautetta myös kollegoilta, että tietyissä ministeriöissä aikataulut eivät useimmiten pidä. Ääriesimerkkinä omalla kohdallani on se, että vastauksen antaminen kesti lähes 60 vuorokautta ja saatuaani vastauksen huomasin, että kysymykseeni ei oltu lainkaan vastattu, vaan niin sanotussa vastauksessa puhuttiin ihan muusta asiasta kuin mitä olin kysynyt. Tein uuden kysymyksen samasta asiasta antaen samalla palautetta edellisen vastauksen laadusta. Toisella kerralla kysymykseeni oli vastattu hyvin ja erittäin asiallisesti, mutta jälleen aikataulut reilusti ylittäen. Toisin sanoen: kun minun olisi pitänyt saada vastaus kolmessa viikossa, vastauksen saaminen kysymykseeni kesti yli kolme kuukautta.

Eikö näitä määraaikoja tarvitsekaan noudattaa? Totta kai joskus voi tulla viivästys, enkä sitä yhtään ihmettele, mutta kun sama toistuu tietyissä ministeriöissä usein, ei voi olla kysymättä, mistä tämä johtuu ja eikö asialle pitäisi tehdä jotakin. Kysynkin, arvoisa oikeuskansleri: miten näihin viivästyksiin tulee tavallisena rivikansanedustajana suhtautua?

14.13 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvät edustajakollegat! Tässä oikeuskanslerin kertomuksessa viime vuodelta olisi lukuisia kohtia, joista olisi mielenkiin-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

toista käydä keskustelua, ja on hyvä, että erilaisiin asioihin on puututtu. Esimerkiksi oikeuskansleri on käsitellyt kantelun poliittisista virkanimityksistä, kun opetus- ja viestintäministeri Krista Kiuru nimesi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin johtajan, ja tätä asiaa on muun muassa täällä laajasti käyty läpi, ja poliittiset virkanimitykset ovat yksi sellainen asia, josta tässäkin salissa on usein keskusteltu. Myös Malmin lentokentän päätöksentekoprosessi nousee oikeuskanslerin kertomuksessa esille, ja siitäkin mielelläni voisin puhua.

Mutta oikeastaan halusin tässä vaiheessa keskusteluun nostaa oikeuskanslerin päätöksen, jossa hän moittii erästä kaupunkia liian hitaasta koulun sisäilmaongelmiin puuttumisesta. Tämä on asia, josta eduskunnassakin on tehty runsaasti selvityksiä ja työtä.

Oikeuskansleri Jaakko Jonkka käsitteli kantelua, jossa kantelijan mukaan viiden vuoden aikana jopa 20 opettajaa, ja oppilaita, oli joutunut jättämään työnsä sisäilmaan liittyvien terveysongelmien vuoksi. Kaupungin selvityksen mukaan koulurakennuksessa oli ollut sisäilmaongelmia jo vuosia ja rakennusta oli vuosien mittaan remontoitu useasti, mutta sen kuntoon saaminen oli osoittautunut poikkeuksellisen hankalaksi. Tämä koulu on rakennettu vuonna 64, ja ensimmäiset sisätilaongelmista johtuneet korjaukset tehtiin vuonna 2007—2008, ja vauriokorjauksia tehtiin myöhemmin 2010—2012, eli vain muutama vuosi tuosta peruskorjauksesta jouduttiin tekemään uusia korjauksia. Kaupungin selvityksistä ei käynyt ilmi, milloin ensimmäiset epäilyt näistä sisätilaongelmista olivat tulleet perusopetuksesta vastaavien viranomaisten tietoon, ja tämä on aika iso ongelma tällä hetkellä kunnissa monissa paikoissa — puhutaan päiväkodeista, kouluista tai jopa vanhainkodeista, palvelulaitoksista: tämäntyyppisistä ongelmista valitettavasti vaietaan ja niihin ei tartuta sillä vakavuudella kuin pitäisi. Viime viikolla itseäni otti yhteyttä eräs nuori opettaja, joka on vasta muutamia vuosia ollut opettajana, ja tällä hetkellä hän ei pysty tekemään opettajan työtä sen takia, että hänelle on tullut niin vaikeat ongelmat terveyden kanssa sisäilmaongelmista.

Myös oikeuskansleri Jonkka löysi moitittavaa siitä, kuinka kaupunki oli soveltanut asiakirjajulkisuutta. Kaupungin tilakeskus oli vuosien ajan kieltäytynyt antamasta koulun sisäilmaongelmiin liittyneitä asiakirjoja niitä pyytäneille. Tästä voi hyvin kysyä, miksi tällaisia tietoja ei anneta. Ja kun tässä kantelussa puhuttiin viidestä vuodesta, niin se on usein siellä työtä tekeväälle opettajalle tai muulle henkilökunnalle kohtalokasta, mutta ajatelkaapa niitä lapsia, jotka ovat olleet noiden viiden vuoden aikana, lähes koko alakouluikänsä, näissä luokahuoneissa — mikä terveydellinen haitta heille on mahdollisesti tullut?

Sisäilmaongelmat julkisissa tiloissa, eli kouluissa ja muissa, on todella laaja ongelma meidän maassa laajemminkin. Sisäilmaongelmat kohdistuvat arviolta jopa 600 000—800 000 ihmiseen vuosittain. He altistuvat kosteus- ja homevaurioille päivittäin. Ongelmia on niin julkisissa kuin yksityisissä rakennuksissa, ja sairastumiset sekä korjaustyöt tulevat kalliiksi. Hallitukset ovat tehneet erilaisia hometalkoita, korjaustalkoita, mutta siitä huolimatta nämä ongelmat jatkuvat.

Jo pelkästään julkisten tilojen ongelmat ovat laajoja ja aiheuttavat miljardikustannuksia. Eduskunta puuttui asiaan neljä vuotta sitten tekemänsä raportin kautta, jossa todettiin, että vaurioituneissa rakennuksissa on päiväkotien ja koulujen osalta 172 000—259 200 henkilöä, hoitolaitoksissa 36 000:sta 47 000:een ja toimistoissa 27 500:sta jopa 55 000:een henkilöä. Tämä antaa hieman kuvaa siitä, miten isosta ongelmasta on kyse.

Kyse ei ole pelkästään homeongelmista. Julkisten tilojen sisäilmaongelmat eivät aina johdu homeesta vaan esimerkiksi erilaisista mattojen ja kosteuden synnyttämistä ongel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

mista. Sanomalehti Kaleva aikanaan teki jutun, jossa kuvattiin näitä tapauksia ja itse asiassa selvitettiin sitä, että jopa kolme tapausta neljästä oli tämän tyyppisen matto-kosteus-yhdistelmän aiheuttamia eikä kyse ollutkaan perinteisestä homeongelmasta. Sisäilmaongelmien syyksi paljastuvat usein myös erilaiset ilmanvaihdon häiriöt. Tampereen teknillisen yliopiston rakennusfysiikan professori Juha Vinhan mukaan ongelmia aiheuttaa muun muassa rakennusten huono huolto ja ylläpito. Vanhoissa rakennuksissa ilmanvaihto voi tuoda ongelmia, jos rakenteet jossain kohtaa vuotavat ja tilassa on epäpuhtauksia, mikrobeja tai vaikka radonia. Jos ilmastoinnin painesäädöt eivät ole kohdallaan, rakennukseen voi Vinhan mukaan syntyä voimakkaita alipaineita ja ilmanvaihto imaisee epäpuhtauksia rakenteista sisäilmaan. Tämä on entistä useammassa keskustelussa noussut esille. Painovoimaisessa ilmanvaihdossa paine-erot rakenteiden yli ovat olleet niin pieniä, etteivät ne yleensä ole aiheuttaneet tämän tyyppisiä ongelmia, joista nyt monet ovatkin ilmastoinnin aiheuttamia.

Pari vuotta sitten uutisoitiin, että Tampereen kaupungin kyselyssä epäiltiin yli 30 koulussa olevan jonkinlaisia sisäilmaongelmia. Samaan aikaan Tampereen kaupungin hallitsemisissa rakennuksissa oli energiansäästön vuoksi rajoitettu ilmanvaihtoa siten, että ilmastointi suljettiin tai sitä vähennettiin, kun rakennuksia ei käytetty. Voisi hyvin nyt pohtia sitä, kuinka iso ongelma on itse asiassa rakentamisen rinnalla osaamaton käyttö ja kiinteistöjen huolto. Valtion liikuntaneuvostossa liikuntarakentamisessa laajensimme ja velvoitimme jokaisen uuden liikuntapaikan pitämään huoltokirjaa siitä, mitä rakennuksessa tehdään sen elinkaaren aikana. Meillä oli tilanne, että valtiolta haettiin tukea peruskorjaukseen liikuntapaikassa, joka oli alle kymmenen vuotta vanha. Eli peruskorjaustarve oli tullut vajaan kymmenessä vuodessa. Silloin voi kysyä, mikä on sellainen syy, mikä ajaa kiinteistön niin nopeasti peruskorjaustarpeeseen. Ainakin olisi hyvä, että tällaisen huoltokirjavelvoitteen kautta pakotettaisiin pitämään kirjaa siitä, mitä näissä rakennuksissa tehdään.

Toinen iso kysymys sitten, mihin ehkä enempi on puututtu, on rakentaminen. Kuvauksien täytyy olla tarpeeksi pitkiä, ja yksi iso kysymys, mikä minun mielestäni pitäisi jopa lainsäädännöllä miettiä tässä kaikkien norminpurkutalkoidenkin keskellä, on se, että pitäisikö rakennusaikainen kosteudensuojauskin vahvistaa jollain tavalla pääsäännöksi. Se ei itse asiassa rakentamiskustannuksia kovin paljon nostaisi. Se helpottaisi rakentamista myös huonolla säällä, pakkassäällä ja suojaisi nämä rakenteet kosteusvaurioilta. Meillä on hyviä esimerkkejäkin: Pudasjärven kaupunki päätti näiden kaikkien sisäilmaongelmien keskellä ryhtyä rakentamaan julkisia tiloja hirrestä, ja nyt Pudasjärvellä on maailman suurin hirsikoulu. On mielenkiintoista nähdä, mitä siellä sisäilma-asioiden kanssa tapahtuu — itse uskon, että ei sellaisia ongelmia, mitä näissä meidän betonibunkkereissa nyt on nähty, ja valitettavaa on, että niitä betonibunkkereita, missä näitä sisäilmaongelmia on, ei ole rakennettu vain 60—70-luvuilla vaan aivan viime vuosina.

Haluan kiittää oikeuskansleria siitä, että tähän asiaan on myös hänen kertomuksessaan puututtu erään kantelun kautta, mutta nämä asiat pitää saada kuntoon ilman, että niistä opettajien, vanhempien tai muiden tarvitsee edes kanteluita tehdä.

14.24 Ben Zyskovicz kok: Arvoisa herra puhemies! Arvoisa oikeuskansleri! Hyvät kansanedustajat! Oikeuskanslerin äsken käyttämässä esittelypuheenvuorossa ja myös oikeuskanslerin kertomuksen johdantotekstissä sivuilla 12 ja 13 tätä kertomusta oikeuskansleri kiinnittää huomiota ilmiöön, joka on nimeltään perusoikeusfundamentalismi. Oikeuskansleri ei luonnollisestikaan käytä tätä ilmaisua mutta siteeraa emeritusprofessori Markku He-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

linin artikkelia, joka professori Markku Helin on tämän ilmaisun isä. Oikeuskansleri kirjoittaa seuraavaa:

"Perustuslailla ja erityisesti perusoikeuksilla on tietysti keskeinen asema. On kuitenkin huomattava, että perusoikeuksia koskevilla säännöksillä on sisällöllinen ydinalueensa ('kova juridinen ydin'), mutta mitä etäämmälle siitä mennään, sitä enemmän mukaan tulee arvosidonnaisuutta. Tämä herättää muun muassa kysymyksen, voiko käytännössä käydä niin, että tulkinnassa oikeus ja politiikka sekoittuvat — ja äärimmillään jopa niin, että politiikka tulee tulkintaan oikeuden kaavussa. Missä on oikeuden ja politiikan raja? Milloin tulkinnassa ollaan jo oikeuden tuolla puolen?"

Kokenut lainvalmistelija ja juristiprofessori kirjoittaa: Tasapaino järkkyy, jos perustuslakiin kirjoitettuja arvoja ei oteta todesta. Mutta se järkkyy myös, jos 'perustuslakiasiantuntijat katsovat voivansa antaa tieteellisiä vastauksia kysymyksiin, jotka ovat poliittisia'. Kirjoittaja korostaa, että perustuslakikysymyksiä ei voida ratkaista pelkällä asiantuntijatiellä. 'Perustuslakien tulkinnassa on kysymys siitä, miten perusoikeuksissa ilmaistuja arvoja — yhdenvertaisuutta, yksityiselämän suojaa ja sananvapautta — on sovellettava käytännössä olevassa konkreettisessa lakihankkeessa. Tämän arvioiminen on pikemminkin arvopoliittikoiden kuin juristien työtä.'"

Herra puhemies! Olen hyvin tyytyväinen siitä, että korkea lainvalvoja, korkea juristi, oikeuskansleri on kiinnittänyt huomiota tähän ilmiöön, johon olen itsekin jonkun verran huomiota kiinnittänyt. Kuulemme nyt näiden perusoikeusfundamentalistien kannanottoja mediassa ja äskettäin olleessa valtioseminaarissa siitä, että perusoikeudet tai ihmisoikeudet eivät ole muodissa tai että perustuslakivaliokunta ei kiinnitä niihin riittävästi huomiota, kun tosiasiaa on kyse siitä, että näissä asioissa esitetään muitakin tulkintoja kuin sellaisia, jotka heidän mielestään ovat oikeita.

Uusin tulkintakiista aivan viime päiviltä on syntynyt siitä, tuleeko sellaisillekin ulkomaalaisille, jotka ovat Suomessa laittomasti, antaa sama toimeentuloturva, normaali toimeentulotuki, kuin laillisesti Suomessa oleville ihmisille. Mehän tiedämme, että viime vuonna Suomeen tuli yli 32 000 turvapaikanhakijaa, jotka tulevat ensi vuoden kuluessa saamaan ratkaisunsa turvapaikkahakemukseensa. Jo nyt tiedämme, että tulee olemaan paljon kielteisiä päätöksiä, jotka saavat lainvoiman, jolloin myös samassa yhteydessä tehty käännytyspäätös saa lainvoiman. Kuitenkin poliisin arvion ja kaikkien muiden arvioiden mukaan meille Suomeen tulee joka tapauksessa jäämään satoja, valitettavasti ehkä jopa tuhansia ihmisiä, jotka ovat saaneet lainvoimaisen kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa, joiden tulisi poistua maastamme, jolle poistumiselle ei ole mitään objektiivisia esteitä, mutta jotka kuitenkin eivät suostu maastamme poistumaan vaan laittomasti jäävät Suomeen. Mikä on näiden ihmisten oikeus toimeentulotukeen?

Tämä viimeisin keskustelu lähti liikkeelle pari viikkoa sitten olleesta Yleisradion uutisesta, joka netissä oli otsikoitu "Tiesitkö? Suomi antaa toimeentulotukea ulkomaalaisille, jotka jäävät maahan ilman lupaa." No en todellakaan tiennyt. Ja tässä uutisessa, jossa viitataan virheellisesti muun muassa apulaisoikeusasiamies Sakslinin viime joulukuussa antamaan päätökseen, joka ei lainkaan koskenut laittomasti maahan jääviä ulkomaalaisia, väitetään, että näillä laittomasti maahan jäävillä ulkomaalaisilla olisi muka oikeus yhtäläiseen toimeentulotukeen kuin laillisesti maassa olevilla ihmisillä. Minä annoin pyydettyästä tästä myös oman arvioni ja sanoin, ja sanon nyt, että totta kai, kun Suomi on sivistysvaltio, Suomi on oikeusvaltio, jokainen ihminen Suomessa, vaikkapa rahansa hukannut turisti, saa riittävän tuen siihen, että hänellä on riittävä ravinto, hänellä on mahdollisesti tarpeel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

liset lääkkeet, hänellä on riittävä majoitus, ainakin pakkasella — tämä on oikeusvaltio Suomen velvollisuus, se lähtee jo Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja kaikista muistakin kansainvälisistä velvoitteistamme — eli jokaisesta ihmisestä Suomessa viime kädessä pidetään huolta, mutta sellainen käsitys, että tällaisella ihmisellä, oli se sitten vaikka rahaton turisti tai laittomasti Suomessa oleva ulkomaalainen, olisi yhtäläinen oikeus esimerkiksi toimeentulotukeen, josta on säädetty toimeentulotukilaissa, kuin laillisesti maassa olevilla ihmisillä, ei tietystikään ole perusteltu eikä meidän perustuslakimme sitä edellytä. Tämän minä Yleisradiolle lausuin.

Tämän jälkeen astui kuvaan mukaan perusoikeusfundamentalistien koulukunta. Tähän koulukuntaan kuuluva professori Lavapuro kommentoi Ylen uutisissa esittämäni, mielestäni oikeaa tulkintaa Suomen perustuslaista ja Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista. Jos professori Lavapuroa on siteerattu oikein, niin hänen käsityksensä on täysin käsittämätön. Luen nämä sitaatit. "Zyskowiczin tulkinta on kuitenkin Lavapuron mukaan ongelmallinen siitä syystä, että se asettaa ulkomaalaiset paperittomat eriarvoiseen asemaan." "Ihmiset ovat yhdenvertaisia. Eivät suomalaiset, vaan ihmiset. Tämä — siis perustuslain 19 §:n 1 momentti — koskee jokaista, eikä meillä ole mitään perustetta kohdella heitä eri tavoin." "Lavapuron mukaan perustuslaki on kuitenkin asiassa yksiselitteinen." "Jokaiselle on taattu oikeus välttämättömään toimeentuloon. Jos siihen ei olla tyytyväisiä, voidaan muuttaa perustuslakia", toteaa Lavapuro ylimielisesti.

Hyvät ystävät, perustuslaki, 19.1, totta kai takaa jokaiselle Suomessa olevalle oikeuden sellaiseen toimeentuloon, että pidetään huolta ihmisen ravinnosta, pidetään huolta esimerkiksi hänen tarpeellisista lääkkeistään, pidetään huolta hänen majoittumisestaan. Mutta sellainen tulkinta, että me emme saisi tehdä eroa sen perusteella, onko ihminen Suomessa vastoin Suomen lakia vai onko hän Suomessa aivan normaalisti, laillisesti, ulkomaalainen tai suomalainen, on todellinen pohjanoteeraus. Totta kai tämä ero saadaan ja se pitää tehdä. Jos ihminen on Suomessa laittomasti, se tarkoittaa sitä, että koko meidän oikeusjärjestelmämme, viime kädessä näissä tapauksissa korkein hallinto-oikeus, on todennut, että asianomaisella ei ole laillista perustetta olla Suomessa. Silloin meidän oikeusjärjestyksemme edellyttää ja olettaa ja odottaa, että tällainen laittomasti maassa oleva ihminen poistuu Suomesta ensi tilassa. Ja niinpä minäkin kannatan sitä, että hänelle annetaan toimeentulotukena matkalippu kotimaahan. Jos nyt lähtisimme siitä, että tällaisella ihmisellä on kuitenkin oikeus normaaliin toimeentulotukeen, esimerkiksi kuukaudeksi aina kerrallaan, niin sehän olisi vastoin koko sitä ajattelua, mihin meidän oikeusjärjestyksemme on perustunut asianomaisen ihmisen kohdalla, kun hän on saanut kielteisen päätöksen ja kun hänellä on voimassa oleva käännytyspäätös, jota hänen pitää noudattaa. Tämä on niin omituinen tulkinta, että meinaavat sanat loppua kesken. (Pertti Salolainen: Käsittämätön!)

Professori Lavapuron tulkinta ei ole myöskään (Puhemies: Aika!) Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linja — päinvastoin. Heinäkuussa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin otti kantaa Hollannin tapaukseen, jossa etiopialaismies ei suostunut poistumaan maasta, vaikka hänellä oli lainvoimainen kielteinen päätös oleskelulupaansa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Hollannin laki, joka antaa oikeuden neljän viikon toimeentulotukeen ja tietyin ehdoin majoitukseen mutta sen jälkeen vain välttämättömimpään, on sopusoinnussa Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa.

Herra puhemies! Kuten sanoin, meillä tulee olemaan satoja näitä ihmisiä ensi vuonna, lähinnä pääkaupunkiseudun kunnissa, mahdollisesti muissakin kunnissa — no, ensi vuonna toimeentulotuki siirtyy Kelalle. (Puhemies koputtaa) Kun tästä meidän perustuslakim-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

me sisällöstä vallitsee näköjään tällä tavoin erilaisia tulkintoja, niin pidän erittäin tärkeänä, että eduskunnan perustuslakivaliokunta ottaisi tähän asiaan kantaa ja selkiyttäisi tämän tilanteen. Sitä varmasti toivovat nekin sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehet, jotka tällä hetkellä valmistelevat uutta ohjeistusta koskien myös toimeentulotuen myöntämistä laittomasti maassa oleville. Tietysti kaikkein parasta olisi se, että toimeentulotukilakia (Puhemies koputtaa) tältä osin...

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Pyydän, että puhuja noudattaa puhemiesneuvoston suosittelemaa aikaa.

Joka tapauksessa parasta olisi, että tältä osin toimeentulotukilakia selkeytettäisiin, mutta sitäkin työtä varten perustuslakivaliokunnan kannanotto olisi hyvin tervetullut.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: No niin, avaamme vastauspuheenvuorokierroksen.

14.36 Peter Östman kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaikkea hyvää ei riitä kaikille, ja siinä mielessä yhdyn edustaja Zyskowiczin näkemyksiin. Mutta tähän maahanmuuttopolitiikkaan ylipäätään liittyy myös muita haasteita kuin tämä toimeentulotukiasia. Totean, niin kuin arvoisa oikeuskansleri sanoi puheessaan, että oikeuden ja politiikan rajapinta kipinöi.

Oikeusvaltion toimivuuden kannalta on tärkeää, että julkisten tehtävien hoito perustuu lakiin. Kansalaiset ovat viime päivinä järkyttyneet Maahanmuuttoviraston päätöksistä palauttaa kotimaahansa muun muassa pakkoavioliittoa ja kunniamurhaa pakeneva afganistanilaisnainen sekä myös jumalanpilkkasyytöksiä pakeneva pakistanilainen pastori perheineen. Herää kysymys, onko turvapaikan saavien määrä päätetty poliittisesti etukäteen.

Nämä ovat vakavia kysymyksiä, eli miten oikeusvaltion käy ja miten käy pienen pohjoisen hyvinvointivaltion, niin kuin oikeuskanslerikin totesi.

14.37 Annika Lapintie vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Edustaja Zyskowicz on kiihtyneessä mielentilassa, käytti hyvän puheenvuoron ja otti siihen puuroja ja vellejä vähän sekaisin. Eli, kuten edustaja Zyskowicz kahdeksan vuotta perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana toimineena hyvin tietää, ne asiat, mistä julkisuudessa käydään keskusteltua ja mitä tiedotusvälineet siteeraavat, ovat kyllä ihan muuta kuin mitä perustuslakivaliokunta sitten tulkitsee.

Kuten edustaja Zyskowicz ja muutkin varmasti hyvin tietävät, niin perustuslakivaliokunnan tehtävänä on tutkia sen käsittelyssä olevien lakiehdotusten perustuslainmukaisuutta ja ihmisoikeussopimuksien noudattamista. Siinä mielessä näitä ennenaikaisia toiveita saa totta kai esittää, kun sananvapauttakin kunnioitamme.

Mutta olen oikein iloinen siitä, että edustaja Zyskowiczin puheenvuorossa kuitenkin selvästi todettiin, että perusoikeudet ja ihmisoikeudet kuuluvat kaikille riippumatta siitä, minä maan (Puhemies koputtaa) kansalaisia he ovat, ja se on kaiken lähtökohta.

14.38 Markus Lohi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä edustaja Zyskowiczin puheenvuoroon siinä, että perustuslain tulkinta on aina tietyllä tavalla arvosidonnaista. On tietenkin turha kuvitellakaan, että se olisi puhdasta, pelkkää juri-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

diikkaa, kun mietitään sitä, miten meidän perusoikeuksia yksittäisissä tapauksissa tulkitaan, kun meille tulee perustuslakivaliokuntaan hallituksen esityksiä lausunnolle.

Joskushan on esitetty sitä, että pitäisi perustaa Suomeen perustuslakituomioistuin sitä varten, että päästäisiin eroon tästä ongelmasta. Mutta minusta tämä olisi väärä tie. Meillä perustuslakivaliokunta on aika usein osoittanut, että systeemimme on aika toimiva. Ja niissäkin maissa, joissa on perustuslakituomioistuin, se politiikka ja arvosidonnaisuus siirtyy sinne tuomioistuimen sisälle. En halua tässä lähteä nyt arvioimaan kuitenkaan yksittäisten tutkijoiden tai professorien kannanottoja, heillä on oikeus niihin, mutta, kuten valiokunnan puheenjohtaja edellä totesi, perustuslakivaliokunta lopulta tekee ja arvioi sen, (Puhemies koputtaa) mikä on se voimassa oleva tulkinta.

14.40 Veera Ruoho ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Zyskowiczin pohdinta osui täysin oikeaan ja asian ytimeen. Kuvaamallaan tavalla perustuslain tulkinta vesittäisi tyystin koko turvapaikkatutkiminnan ja siitä tehtävät päätökset.

14.40 Ilkka Kantola sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokuntaa on totuttu pitämään valiokuntana, jossa puoluepoliittiset intressit eivät ole sillä tavalla esillä kuin substanssivaliokunnissa. Tämä ei voi tarkoittaa sitä, etteivätkö perustuslakivaliokunnan jäsenet silti voisi toimia arvopoliittikkoina, niin kuin tässä on peräänkuulutettu. Ymmärrän niin, että perustuslaki eräällä tavalla on kirjannut suomalaisessa yhteiskunnassa meille kaikille tärkeimpiä yhteisiä arvoja. Vaikka sitä sanotaankin normihierarkian ylimmäksi tasoksi, niin kysymys on meille yhteisistä perustavanlaatuisista arvoista ja näitä sitten valiokunta yhteisesti siellä tulkitsee. Tämä on tärkeää pitää mielessä.

Mitä tulee edustaja Zyskowiczin tärkeään puheenvuoroon ja haasteeseen perustuslakivaliokunnalle, niin ajattelen, että tämä liittyy nyt siihen, että perustuslakia on tulkittava kokonaisuutena, ei vain yksittäisinä lainkohtina, yksittäisinä pykälinä. Kun katsomme perustuslain 2 luvun 6 §:ää, jossa puhutaan yhdenvertaisuudesta, niin siellä todetaan: "ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan" ja niin edelleen. Tämä täytyy pitää mielessä silloin kun tulkitaan (Puhemies koputtaa) muita vaihtoehtoja.

14.41 Jani Mäkelä ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin huomauttaa, että nämä edustaja Zyskowiczin mainitsevat perustuslakifundamentalistit — näinkö ilmaisu meni — nämä yksittäiset oikeusoppineet eivät ole mitä tahansa yksittäisiä sananvapauden käyttäjiä, vaan monilla heistä ja heidän lausunnoillaan on keskeinen painoarvo siinä, millaista lainsäädäntöä tässä maassa menee läpi perustuslakivaliokunnasta. Ei heidän lausuntojaan julkisuudessa voi ohittaa silleen, että heillä on oikeus sanoa, mitä he haluavat. Nyt sieltä on viime päivinä tullut muun muassa lausuntoja, joissa otetaan kantaa yksittäisten perustuslakivaliokunnan jäsenten edustajakokemukseen ja tällaisiin täysin käsittämättömiin asioihin, joka asettaa näiden henkilöiden objektiivisuuden asiantuntijoina varsin kyseenalaiseksi.

14.42 Anna Kontula vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voidaan kysyä, että silloin kun on kysymys asiasta, josta meidän kaikki ykkösketjun perustuslakiasiantuntijat ovat suurin piirtein samaa mieltä ja täällä poliitikot heidän kanssaan eri mieltä, eikö silloin tulla sille alueelle, jolla juurikin perustuslailla politikoidaan. Uuden perustuslain "jokai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

nen" ei tee eroa ihmisten välillä laillisuuden ja laittomuuden mukaan, vaan oleellista on oleskelu Suomen lainkäyttöalueella. Jokainen tarkoittaa jokaista.

Mitä tulee toimeentulotukeen: Tämän lisäksi oleellista sen määrittelemisessä, kuuluuko näille henkilöille toimeentulotuki, on se, määritelläänkö toimeentulotuki sellaiseksi välttämättömäksi toimeentuloksi, johonka perustuslaki antaa subjektiivisen oikeuden. Sen sijaan se, oleskeleeko maassa oleskeluluvalla vai ilman sitä, ei ole tässä keskeinen tekijä.

14.43 Arja Juvonen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Täällä puhutaan perusoikeuksista, ja yksi perusoikeus on tehdä kantelu muun muassa terveydenhuoltoon liittyvistä teemoista.

Hyvä oikeuskansleri, olette tässä kirjassa kertonut kahdesta kantelusta liittyen terveydenhuollon teemaan ja mainitsitte puheessanne osuvasti, että kantelu on yhteiskunnan ilmapuntari, joka kertoo siitä, miten meillä menee ja saavatko kaikki äänensä kuuluviin — myös ne hiljaisimmat, joista meidän kaikkien tulee kantaa huolta. Kysyisin teiltä, oletteko tässä vuosien aikaan huomanneet minkälaista kehitystä kantelujen määrässä: mistä asioista tulee kanteluja, mistä asiapiiristä ja missä ne mahdollisesti ovat vähentymässä? Meillä kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollon asiat ovat hyvinkin näkyviä ja tapahtuu potilasvahinkoja. Voisi kuvitella, että siellä, jos jossakin, on mahdollisuus, että kanteluja tulee ennistäkin enemmän.

14.44 Outi Mäkelä kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuen myöskin edustaja Zyskowiezin näkemyksiä tästä perustuslakivaliokunnan roolista. Samoin myös edustaja Kantolan näkemystä siitä, että perustuslakivaliokunnalla on rooli tulkita ikään kuin arvojen myötä tätä yhteiskuntaa, pidän tärkeänä. Mielestäni kulloinenkin perustuslaillinen arvio pitää tehdä siinä arvoympäristössä, jossa kulloinkin eletään. Meillä kuitenkin yhteiskunnassa asiat muuttuvat ja tilanteet muuttuvat, ja perustuslakivaliokunnalla on ollut tässä ihan lähiaikoinakin eriäviä näkemyksiä esimerkiksi tästä tupakoinnista autossa silloin kun autossa on lapsi. Ihan perustelluista syistä tänä päivänä perustuslakivaliokunta on asiasta ottanut eriävän kannan kuin aikaisemmin. Eli perustuslakivaliokunnankin tulkinta varmasti voi olla muuttuva, ja mielestäni perustuslain pitäisi olla enemmän mahdollistava kuin rajaava. (Puhemies koputtaa) Tässä ollaan menossa vaarallisille vesille, kun tänä päivänä perustuslakia käytetään lähestulkoon jarruna asiassa kuin asiassa.

14.45 Ari Jalonen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lienemme kaikki sitä mieltä, että elämme oikeusvaltiossa. Keskustelu lähti siitä, mikä on laittomasti maassa olevien oikeus eri näköisiin palveluihin. Uskallan väittää, että jos lähetämme täältä viestin, että lakia ei tarvitse noudattaa eli jos joku on todennut, että teillä ei ole oikeutta olla täällä, niin onko se viesti silloin se, että ei tarvitse noudattaa lakia, mikä tarkoittaa sitä, että hänellä on avoin valtakirja olla noudattamatta kaikkia muitakin lakeja. Näin ollen olen ehdottomasti samaa mieltä, mitä tulkitsen Zyskowiezin olevan, että näillä, jotka ovat laittomasti maassa, ei ole samoja oikeuksia kuin meillä muilla.

14.46 Ben Zyskowiec kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Edustaja Lapintie, en ole kiihtyneessä mielentilassa vaan yhtä rauhallinen kuin aina muutoinkin. (Naurua)

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

Edustaja Kontula, en ole huomannut, että kukaan muu valtiosääntöoppinut kuin Lavapuro olisi esittänyt tällaisen täysin omituisen kannan, ja nyt te toisena henkilönä ilmoittautuitte tähän joukkoon.

Korostan sitä, että olen apulaisoikeusasiamies Sakslinin kanssa samaa mieltä siitä, että joka tapauksessa pitää tehdä yksilöllinen harkinta. Jos meillä on vaikka laittomasti maassa oleva ihminen, jonka lapsi on sairaalahoidossa esimerkiksi seuraavat kolme viikkoa, niin on aivan luonnollista, että tälle henkilölle annetaan riittävä toimeentulo tämän kolmen viikon ajaksi eikä edellytetä, että hän poistuu välittömästi.

Lopuksi totean, edustaja Lapintie, että kyllä, teillä on nyt perustuslakivaliokunnassa oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 15, jossa on tämä mainittu Sakslinin tapaus. Ja esimerkiksi suvivirsi oli asia, jossa otitte kantaa ilman, että oli mitään lakia.

14.48 Simon Elo ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä ilmeisimmin tässä on kysymys tästä perustuslain 19 §:n 1 momentin tulkinnasta eli siitä, että "jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon". Tässä kohtaa, niin kuin edustaja Zyskowicz otti esille, apulaisoikeusasiamies on ottanut tähän asiaan kantaa, että oleskelulupa ei ole toimeentulon edellytys ja kaikille Suomessa oleskeleville tulee myöntää toimeentulotukea. Tosin, jos katsoo tarkemmin tätä Sakslinin lausuntoa, niin siinä ei suoraan sanota ihan näin vaan itse asiassa otetaan kantaa siten, että kun ei ole vielä lopullista päätöstä tämän henkilön kielteisestä turvapaikkapäätöksestä, niin siinä vaiheessa voisi toimeentulotuki tulla kyseeseen. Mutta oli asia miten tahansa, niin joka tapauksessa itse näen, että tämä "välttämätön" — jos sitä tulkitaan, mikä on "välttämätön" — tarkoittaisi ennemminkin sitä, että ruoka, majoitus ja menolippu kotimaahan voisivat olla niitä välttämättömiä, (Puhemies koputtaa) mitä pitäisi tarjota. Tämä on se tulkinta, mikä minusta tässä olisi syytä tehdä.

14.49 Anna Kontula vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minähän en ottanut samaa kantaa kuin Lavapuro, koska en ole perustuslakiasiantuntija, en uskalla tehdä niin pitkää loikkaa, että arvioisin suoraan toimeentulotuen olevan subjektiivinen oikeus paperittomille henkilöille Suomessa. Sen sijaan siitä, mitä sana "jokainen" tarkoittaa meidän perustuslaissa tässä yhteydessä, muistan lukeneeni sekä professori Ojaselta että myöskin professori Viljaselta kannanoton, asiaa käsittelevän artikkelin. Nyt joudun toimimaan muistin varaisesti eli voin olla väärässäkin mutta voin tarkistaa tämän jälkikäteen. Näin olen uskalsin puhua siitä, että perusoikeusasiantuntijoiden ykkösketju on tästä asiasta melko lailla yksimielinen. Me voimme yhdessä edustaja Zyskowiczin kanssa tutustua tarkemmin tämän istunnon jälkeen uuden perustuslain esitöihin ja katsoa, mitä siellä asiasta sanotaan.

14.50 Ben Zyskowicz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olen tutustunut perusoikeusuudistuksen esitöihin, ja tässähän ei olla eri mieltä siitä, etteikö perustuslain 19 § 1 momentin mukaan jokaisella — jokaisella — Suomessa ole oikeus välttämättömään toimeentuloon. Eri mieltä ollaan siitä, kun Lavapuron mukaan, jos häntä on oikein referoitu, näillä laittomasti maassamme olevilla on yhtäläinen oikeus toimeentulotukeen — siis toimeentulotukeen, joka on tarkoitettu erilaisiin asioihin, jotka toimeentulotukilaisissa on lueteltu — kuin niillä, jotka ovat laillisesti Suomessa. Näin ei ole, ja näin ei voi olla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

Ei löydy, en usko, sellaista perustuslakivaliokuntaa Suomesta, joka tämän tulkinnan voisi vahvistaa. En usko, että sellaista valiokuntaa Suomesta löytyy.

Lopuksi piti sanoa jotain vielä lisäksi, mutta sen unohdin.

14.51 Anne Kalmari kesk: Arvoisa herra puhemies! Oikeuskanslerin kertomuksessa oli yllättävän vähän valituksia viljelijän oikeusturvan toteutumista kohtaan. Meidän hallitusohjelman linjauksenamme oli myös tämän kohdan sekä viljelijän omaisuudensuojan parantaminen. Tällä hetkellä viljelijän omaisuudensuojaa ei koske kotirauha, ja siksi maatilat ovat melko suojattomia erilaisten aktivistien hyökkäyksiltä. Mutta tärkein asia, miksi oikeusturvan ei katsota oikein toteutuvan, on se, että meidän tukivalvontamme, sekä valvonnat, maksatukset että sanktiot, ei tunnu toteutuvan oikeudenmukaisesti. Jo pelkästään se, että maksatusten viiveestä ei tullut minkäänlaista viivästyskorkoa, siitä ei voinut valittaa, saiko sitä rahaansa viljelijä ajoissa, ja itse asiassa, jos oli jotakin epäselvyyksiä esimerkiksi ympäristötuessa, sitä eivät ole viime vuodelta viljelijät saaneet vielääkään, vaikka se kuuluisi jopa täysimääräisenä, jos kaikkia valvontoja ja raportteja näiltä osin, epäselvyyksien osilta, ei ole keretty tekemään. Valvonnoista ei edelleenkään viljelijä saa minkäänlaista pöytäkirjaa, ei ole tietoa siitä, onko valvonnassa havaittu puutteita vai ei. Vaikka suullisesti todettaisiin, että asiat ovat kunnossa, voi puolen vuoden päästä ilmestytävä valvontapöytäkirja osoittautua sellaiseksi, että siitä on seuraamuksia. Mutta ennen kaikkea sanktioitten kohtuullisuus olisi asia, johon pitäisi pystyä puuttumaan. Luen erään kansalaisen maaliskuun sähköpostista suoraan:

"Meillä Mavin tarkastajat tekivät valvontakäynnin lokakuussa 2014. Noin 170 eläintä käytiin läpi hyvässä hengessä, ja tulos oli 99-prosenttisesti oikea. Vain kolmen vasikan syntymäilmoituksissa oli viiveitä. Tänään oli sitten elyn tarkastus, ja sekin meni kohtuullisen hyvin: 185 eläintä valvottiin, poistoissa ei ollut yhtään viivettä, korvamerkkit olivat ok. Muutaman vasikan kohdalla oli jokunen ylipäivä, ja kolmen astutussonnin pitopaikassa oli virhe, vaikka tietenkin eläimet nyt olivat tilalla, olivat kesällä astumassa toisessa paikassa. Kysynkin, kuinka se on perustuslain ja yleisen oikeuskäytännön mukaista lainsäätäjän mielestä, että kun laki täydentävistä ehdoista on nyt tullut voimaan ja kiristettiin tulkintaa, niin ennen uuden tulkinnan voimaantuloa tehdyt virheet rangaistaan nyt. Siis jos oikeuskäytäntö muuttuu ja edellisen käytännön mukaan on toimittu, niin voiko olla, että sanktioidaan siitä vanhan käytännön tavasta? Kaiken lisäksi Mavin tarkastajat eivät tätä pitopaikkavirhettä silloin tarkastuksessaan ilmoittaneet vuonna 2014."

Tässä tapauksessa sanktio oli noin 5 000 euroa, ja sen lisäksi viljelijä joutuu kolmen vuoden erityistarkkailuun. Viljelijä kysyy, mitä tekemistä tämänkaltaisella idiotismilla on ruokaturvallisuuden kanssa. No, ei tietenkään mitään, ja kyllä se tuntuu kohtuuttomalta, että vanhoista rikkeistä, jotka itse asiassa tässäkin salissa eivät varmaan kenenkään mielestä niin huimilta rikkeiltä tunnu, että sonni on ollut toisella laitumella eikä sitä ole ymmärretty ilmoittaa mutta se on ollut tallessa, tämäntyyppisistä seuraamuksena sitten voi olla vaikka se 5 000 euroa.

Sen lisäksi nostan vielä erittäin kipeän lainsäädäntökohdan maatalouslomituslaista. Henkilö oli hakenut työkyvyttömyyseläkettä, sitä ei hyväksytty, hän valitti tästä. Siitä oli seurauksena, että viljelijä ei voi saada sijaisapua. Siis viljelijällä ei ole oikeutta sairastaa, jos hänellä on oikeusprosessi kesken. Minusta tämä ei ole oikeusturvan mukaista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

14.57 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Kiitokset oikeuskanslerille mielenkiintoisesta kertomuksesta.

Nostan tähän keskusteluun mukaan jatkoa tähän politiikan ja juridiikan väliseen problematiikkaan. Otan lainauksen heti kertomuksen alusta: "Juristit ovat jarrumiehiä — niissäkin tilanteissa, joissa oikeastaan pitäisi jo painaa kaasua. Oikeusoppineet ovat pikemminkin kehityksen esteitä kuin sen eteenpäin viejiä. Lakikirja kädessä ei uudistuksia tehdä." Vaikka tämä onkin ehkä hieman karrikoiva avaus, se on silti ajankohtainen ja hyvä nosto keskusteluun. Täytyy todeta ääneen, että juristitkin ovat ihmisiä. Ihmisillä on halu vaikuttaa ympäristöönsä, ja niin on myös juristeilla. Joskus juristit voivat olla jarrumiehiä, silloin kun he hakemalla hakevat laista tulkintoja, jotka edistävät heidän omaa maailmankuvaansa ja elämäkatsomustaan. Erityisesti tämä näkyy perustuslakia tulkitsevilla ihmisoikeusjuristeilla, joille lain tulkinta voi olla jopa tapa tehdä politiikkaa — tai siltä se ainakin näyttää — politiikkaa, joka heille ei lakimiehinä kuulu. Asia kun on niin, että juristit tai asiantuntijat eivät ole saaneet yhtään ääntä, joiden mandaatilla voi säätää lakeja. Heidän tehtävänsä on noudattaa lakeja ja kommentoida lakeja kysyttäessä.

Toinen asia, mikä tulee mieleen, on tämä keskustelu vaikutusarvioista ja niiden käyttö poliittisena lyömäaseena. Nykyään tuntuu olevan keskusteluissa muotia, että jos joku päätös tai esitys ei miellytä, niin ensimmäinen argumentti, mikä kaivetaan esiin on, että tätä, tätä ja tätä vaikutusarviota ei ole tehty. Jos vaikutusarvio tehdään, niin seuraava vastaus on, että vaikutusarvio ei kelpaa. Jokuhan ne vaikutusarviotkin aina tekee, ja se joku, joka ne tekee, on tyypillisesti virkamies tai asiantuntija, jota edelleenkin kansa ei voi vaihtaa. Poliitikot kansa voi vaihtaa.

Arvoisa puhemies! Minun mielestäni meidän täytyy korostaa eduskunnan valtaa päättää näistä asioista. Meidät kansa voi vaihtaa.

14.59 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Jossakin puheenvuorossa täällä arvoisteltiin lainvalmistelun laatua. Kuitenkaan oikeuskanslerin tehtäviin ei kuulu osallistua itse säädösvalmisteluun. Teillä on kuitenkin suuri ja tärkeä rooli valtioneuvoston ennakkolaisessa valvonnassa. Lainvalmistelussa voidaan olla yhteydessä Oikeuskanslerinvirastoon, kun pohdittavana on perus- ja ihmisoikeuskysymykseen liittyviä seikkoja ja niitä tulee arvioida. Kysyisin teiltä: millaisia yhteydenottoja saatte, ja ollaanko teihin yhteydessä?

Arvoisa puhemies! Sitten vielä palaan tähän terveydenhuollon kysymykseen: Täällä on muun muassa tutkittu kantelua liittyen asian viipymiseen, jossa kantelija on pyytänyt potilasasiakirjoihin merkityn väärän tiedon oikaisemista ja se on tehty pitkällä viiveellä, kuitenkin ilmeisesti sitten toteutettu. Nämä ovat juuri niitä pieniä asioita, joista tuossa ensimmäisessä puheenvuorossani myös mainitsin: kuinka kaikki ne, jotka eivät välttämättä ymmärrä eivätkä tiedä tätä prosessia, miten kantelussa mennään eteenpäin ja mistä kaikista asioista voidaankaan kannella, saavat äänensä kuuluviin? Täytyy sanoa, että tämä on sellainen teema, josta itse olen saanut myös sähköpostia. On ollut henkilö, joka on ollut potilaana, ja sitten hänestä kirjoitetut diagnoositiedot ovat olleet hänen mielestään joiltakin osin virheellisiä, ja hän on ihmetellyt, kuinka niitä voi sitten mennä oikaisemaan ja millaiseen prosessiin siitä sitten joutuu. Kysyisinkin teiltä: miten me saamme nämä ihmisten äänet kuuluviin?

15.01 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa herra puhemies! Ottaisin myös kantaa, kuten edellä edustaja Mäkisalo-Ropponen, lainvalmistelun tasoon. Esimerkiksi eduskunnan pit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

käaikainen pääsihteeri Tiitinen otti kantaa asiaan jäädessään eläkkeelle vuodenvaihteessa, ja hän arveli, että yksi heikentymisen syistä on se, että yksittäisiä selvitysmiehiä käytetään entistä enemmän monijäsenisten työryhmien sijaan. Aiempina vuosikymmeninä nämä työryhmät olivat yleisempiä lakihankkeiden valmistelussa. Vaikka näihin paikka paikoin raskassoutuisiin komitea-aikoihin ei ehkä kaivata takaisin, on totta, että yksittäisten selvitysmiesten valmistelussa lait jäivät pakostakin kapeampialaisiksi kuin jos tämä olisi tehty ryhmässä, jossa eri näkökulmia punnitaan painavammin.

Ongelmana on myös se, että uusien lakihankkeiden aikataulut ovat liian kireät. Voisin luetella tukuihin esityksiä, joissa lausuntoaika on lyhyt tai lausuntoja jopa on hyvän hallintotavan vastaisesti pyydetty kesäisin, jolloin esimerkiksi kuntien on suorastaan melkein mahdoton ollut antaa lausuntoa, kun luottamushenkilöitä ei ole saatu kokoustamaan paikalle. Meillä on myös isoja uudistuksia, jotka menevät yli vaalikausien, esimerkiksi nyt soite- ja maakuntaitsehallintouudistus. Myös koulutuksen osalta kaivattaisiin pitkäjänteisempää politiikkaa kuin vain vaalikaudelle ulottuvaa, ja näkisin kyllä parempana, että valmisteltaisiin parlamentaarisessa ryhmässä, jolloin kaikki puolueet hallituspohjasta riippumatta olisivat sitoutuneet viemään näitä uudistuksia eteenpäin isojen hankkeitten osalta. Myös vaikutusarviot monesti puuttuvat, ei ole rahoituslaskelmia tai ne ovat vaillinaisia, sukupuolivaikutusten arviointia tai vaikutusarvioita lasten asemasta ei ole tehty. Olisi hyvä, että laadusta ei kiireessäkään tingittäisi.

15.03 Lea Mäkipää ps: Arvoisa puhemies! Tästä kirjasta olisi paljon sanottavaa, mutta puutun vain yhteen asiaan, joka on minulle läheinen ja josta esimerkiksi edustaja Heinonen käytti jo puheenvuoron. Eli täällä on otsakkeena "Koulun sisäilmaongelmiin olisi tulut tarttua ripeämmin". Tosiaan eilen illalla oli tämä kansalaisinfo, ja olen jättänyt sisäilmaa koskevan toimenpidealoitteen, ja refereeraan aika pitkälti eilistä puhettani.

Työterveyslaitoksen mukaan Suomessa ainakin 800 000 ihmistä altistuu päivittäin sisäilmaongelmille. Altistumista kosteusvaurioille voi tapahtua niin kodeissa, päiväkodeissa, kouluissa kuin työpaikallakin. Rakentamisen ja korjauksen tavoista on puhuttu paljon ja niihin on etsitty oikeita tapoja ja ratkaisuja, samoin rakennusten oikeanlaista käyttöä ohjeistetaan. Kuitenkin kosteusvaurioiden johdosta jo sairastuneet ovat jääneet aivan liian vähälle huomiolle. Kemikaaliherkistyneiden sekä sairastuneiden määrä kasvaa jatkuvasti, ja sairastuneiden joukossa on kasvavassa määrin lapsia. Lukuisten kansainvälisten tutkimusten mukaan kyseessä on voimakkaasti kasvava, työkyvyttömyyttä ja syrjäytymistä lisäävä kansanterveysongelma. Jos oireiluun ei reagoida ajoissa ja oikealla tavalla, sairaus muuttuu krooniseksi ja aiheuttaa merkittäviä seurauksia sairastuneiden elämään, kuten toimeentulon ja työ- tai opiskelupaikan menetys, taloudellinen romahdus, sosiaalinen eristäytyminen ja jopa kodittomuus. Monen sisäilman vuoksi sairastuneen oireita ei oteta vakavasti, vaan ne tilastoidaan vasten asianomaisten tahtoa usein psyykkisinä sairauksina mielenterveyspotilastilastoihin. Tällaisia kokemuksia on suurella osalla sairastuneista, joten syntyvä tilastollinen harha on oletettavasti merkittävä. Sairastumisen tunnistaminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja varhainen puuttuminen tilanteeseen ovat edellytykset sairauden pahenemisen ehkäisemiseksi. Putoaminen työelämästä tai nuoren syrjäytyminen sisäilmasairauden vuoksi aiheuttaa yhteiskunnalle suurempia kustannuksia kuin ennaltaehkäisy tai kuntoutus.

Vuonna 2015 ympäristöherkkyys lisättiin kansainväliseen ICD-10-tautiluokitukseen Suomessa nimikkeellä R68.81 eli Jatkuva tai toistuva poikkeuksellinen herkkyys ympäris-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

tön tavanomaisille tekijöille. Kyseinen koodi ei kuvaa sairautta vaan oireita eikä täten oikeutta esimerkiksi sosiaalivakuutetuksiin. Koodi ei siis tuo kuntouttavaa apua sisäilmasairastuneille. Toistaiseksi on myös määrittelemättä, lasketaanko sisäilman kosteusvaurio-mikrobit ja kemikaalit näihin tavanomaisiin tekijöihin. Jos Kela ei myönnä sisäilman aiheuttamaa oirekuvaa sairaudeksi, jäävät sairauspäivärahat saamatta. Sairauspäivärahaa ha-kiessa ei voi samanaikaisesti olla työtön työnhakija. Sisäilmasta sairastunut ei voi myös-kään päästä sairauseläkkeelle tai saada tarvittavaa päivittäistä apua ja tukea, vaikka olisi pysyvästi invalidisoitunut, kun virallista sairautta tai todistetta invaliditeetista ei ole. Si-säilmasairauksiin liittyviä eläkkeitä tai ammattitauti- ja työperäisiä sairauksia ei pääasial-lisesti tällä hetkellä korvata. Kuntouttavia toimia korvataan satunnaisesti, kun diagnoosik-si saadaan jokin muu kuin itse sisäilmasairastuminen.

Nykyisellään vaikeassakin tilanteessa olevat sairastuneet jäävät vaille yhteiskunnan apua tai tukea eivätkä heidän kohdallaan toteudu samat perustuslailliset oikeudet kuin muilla kansalaisilla. Tästä saimme hiljattain tietoa vihaisilta äideiltä. Sairastuneiden ohjaa-minen erilaisiin käyttäytymisterapioihin tavoitteena opetella sietämään muun muassa ho-metoksiinialtistusta on lisääntynyt. Työterveyslaitos ohjaa ympäristönsairaita näihin tera-pioihin ja järjestelmällisesti jopa pieniä lapsia, jotka oireilevat niin sanotuissa homekou-luissa. Kokemusten kautta paras tapa edistää paranemista on altistuksen välttäminen.

Arvoisa puhemies! Lääkärikoulutukseen ei Suomessa ole vielä sisällytetty erilaisten al-tisteiden tunnistamista, niihin liittyvien oireiden diagnosointia ja hoitoa. Virallinen lääkä-rikoulutus esittää edelleen ympäristömyrkyjen aiheuttamien sairastumisten olevan puh-taasti psykosomaattispohjaista. Lääkärikoulutuksen ja yleisen tietotaidon saaminen ajan-mukaiselle tasolle on yksi perusedellytys sille, että maahan saadaan luotua uusia tuki- ja toimintajärjestelmiä, jotka estävät sairastuneiden putoamisen normaalielämästä.

Lopuksi yhteenvetona voin todeta, että sairastuneet tarvitsevat uudet diagnoosinumerot saadakseen tukea toimenpiteisiin ehkäisemään lisäsairastumista, tukea kuntoutumiseen, työllistymiseen, sairastuneille soveltuvien asuntojen hankintaan ja yhdenvertaiseen sosiaa-liturvaan. Lisäksi terveydenhoitohenkilökunnalle tarvitaan ajanmukaista koulutusta sairai-den diagnosointiin ja hoitoon. Tarkastusvaliokuntahan antoi 2. toukokuuta 2013 mietin-nön, jossa se ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi 14:ää erilaista kannanottoa. Siihen kannattaa jokaisen tutustua.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tämä vaikea asia pystytettäisiin ottamaan täällä eduskun-nassa käsittelyyn. Kun on puhuttu tasavertaisesta ihmisestä, niin ajattelen juuri niitä pieniä lapsia, kymmeniätuhansia, jotka käyvät tänä päivänä homekouluissa — voi olla niitä lap-sia, jotka eivät parane siitä koskaan — ja samoin työelämässä olevia tuhansia aikuisia, jot-ka ovat menettäneet työpaikkansa, jopa asunnonkin, koska he eivät pysty asumaan tavalli-sissa asunnoissa, että mieluummin eletään teltassa tai parvekkeella. — Tämä lyhyesti, kii-tos.

15.10 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Jotenkin viime vuosina on ollut muodikasta poliitikoille syyttää oikeustieteilijöitä politikoinnista silloin, kun oikeustieteilijöiden kom-mentit eivät miellytä. On totta, että perustuslaki ei ole ikuinen. Perustuslakiin on tehty sen historian aikana useita muutoksia, ja Suomessa vielä useammin on tapana venyttää perus-tuslain sisältöä tulkintakäytännön kautta. Mutta perustuslaki ei myöskään ole jotakin sel-laista, minkä pitää taipua ja muuttua arvoilmapiiirissä, niin kuin täällä joku esitti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

Perustuslaki on määritelmällisesti luonteeltaan ja idealtaan konservatiivinen. Se on tarkoitettu tasaamaan maailman tuulia ja niitä arvoilmapiirien heilahduksia. Se näkyy jo siinä, että se on vaikeutetun säätämisyjärjestyksen takana. Se näkyy myös siinä, että muualla perustuslaki on useimmiten tuomioistuimen takana ja meilläkin ykköstulkitsija, perustuslakivaliokunta, katsoo roolinsa itsenäiseksi muista poliittisista intresseistä. Viimeiseksi perustuslain konservatiivisuutta lisää se, että sen minimitasen määrittää kansainväliset ihmisoikeussopimukset, jotka nimenomaan aikanaan ovat syntyneet suojaamaan ihmisiä poliitikkojen tyhmyyksiltä, sellaisilta poliittisilta päätöksiltä, jotka ovat ihmiskunnan historiasa johtaneet hirveisiin lopputuloksiin. Perustuslaki ja sen sisältö ei siis ole kiukuttelukysymys, vaan se on kysymys, joka tulee ottaa vakavasti, ymmärtää sen merkitys, ymmärtää sen rooli tässä meidän päätöksentekojärjestelmässä.

No, mitä tulee sitten paperittomiin. Paperittomat ovat meille poliittisesti melko uusi asia. Minä tiedän paljon poliitikkoja, jotka joutuivat ensimmäistä kertaa pohtimaan paperittomuuskysymystä vasta pari vuotta sitten, kun asia tuli eduskunnassa esille terveydenhoitoon liittyvän lainsäädännön yhteydessä. Sen sijaan kansainvälisen ihmisoikeuskeskustelun näkökulmasta paperittomat ovat hyvin vanha kysymys. Siitä näkökulmasta se, että meillä perusoikeusuudistuksessa siirryttiin kansalaisesta "jokaiseen", ei ole mikään kauhean radikaali uudistus, vaan hyvässä linjassa sen kanssa, mihinkä kansainvälinen ihmisoikeuskeskustelu on menossa. On selvää, että se, mitä tämä "jokainen" tarkoittaa suhteessa paperittomiin ihmisiin, selkiytyy vasta vähitellen tulkintakäytännön myötä.

On myös selvää, että meillä on paljon vanhentunutta lainsäädäntöä, paljon vielä sellaista lainsäädäntöä, joka ei ehkä ole uudessa linjassa uuden perustuslain kanssa tai jolle ei ole tehty perustuslakitarkastelua uuden perustuslain voimassa ollessa. Niitä sitten muokkailaan vähitellen sitä myöten, kun asia tulee ajankohtaiseksi, perustuslakivaliokunnan työlistan kautta.

Meillä tehtiin keväällä 2015 eduskunnassa iso muutos meidän maahanmuuttopoliittiseen linjaan, kun päätettiin, että ne ihmiset, joita ei voida palauttaa kansainvälisten sopimusten vuoksi ja jotka toisaalta eivät suostu palaamaan vapaaehtoisesti, jätetään vain kaiken säätelyn ulkopuolelle, ikään kuin heitä ei olisi olemassa. Silloin kun tämä asia oli keskustelussa, minä koetin kovasti kysellä, mitä me teemme sitten, kun näitä ihmisiä on satoja, mitä me teemme sitten, kun näitä ihmisiä on tuhansia, kun meillä on tuhansia ihmisiä, jotka ovat kokonaan tai merkittävältä osin meidän oikeusjärjestyksen näkökulmasta marginaalissa ja jotka vaativat meiltä aivan uusia erityistoimia. Silloin kukaan ei halunnut tästä asiasta puhua. Nyt se tuntuu kovasti ajankohtaiselta.

Jos paperittomuus hoituisi maailmasta pois se kieltämällä, asia olisi monessa muussa maassa, jossa paperittomuutta on ollut paljon pitempään kuin Suomessa, hoidettu jo ajat sitten. Se ei toimi, se ei mene niin, sen me ainakin voimme oppia katsomalla vähän ympärillemme. Me emme myöskään Suomesta käsin, niin kauan kuin meillä on jonkinlaiset hyvinvointirakenteet, voi tehdä niin huonoa tarjousta, että ihmisten kannattaisi palata niihin olosuhteisiin, joista monet heistä ovat tulleet. Lisäksi on selvää, että tämä meidän järjestelmämme ei kestä loputtomiin tämän kysymyksen välttelyä. Ja tässä kohtaa minä palaisinkin oikeuskanslerin ja oikeuskansleri-instituution kertomukseen, oikeusasiamieheen ja sen toimintaan. Nämä ovat niitä tahoja, joilta minä toivoisin enemmän kannanottoa, enemmän linjausta suhteessa jo meidän olemassa olevaan lainsäädäntöön ja siihen, miten sitä tulisi paperittomien kohdalla toteuttaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Jatkamme puhujalistaan, ja jos on puheenvuorotarpeita, niin voi pyytää varsinaista puheenvuoroa.

15.16 Simon Elo ps: Arvoisa puhemies! Täällä kertomuksessa sivulla 146 käsitellään tehtyjä ratkaisuja, ja täällä on käsitelty ratkaisua, jonka korkein hallinto-oikeus teki 19. marraskuuta 2014, jolloin korkein hallinto-oikeus kumosi lainvastaisena opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen Perussuomalaiset Nuoret ry:n avustushakemuksesta nuorisotoimintaan vuodelle 2013. Henkilökohtaisesti tämä on tietysti siinä mielessä mielenkiintoinen ratkaisu täältä lukea ja katsoa sitä oikeuskanslerinkin lausuntoa, kun itse olen tämän valituksen ollut aikanaan tekemässä. Ensinnäkin kiitän oikeuskansleria hyvin asiallisesta ja punnitusta harkinnasta ja lausunnoista. Täällä oikeuskansleri toteaa "ministeriön asiaan osallisten virkamiesten menetelleen lainvastaisesti perustaessaan päätöksensä muun ohella järjestön esittämiin poliittisiin kannanottoihin ja jättäessään kuulematta järjestöä kyseisistä kannanotoista, joilla oli ollut vaikutusta ministeriön päätökseen". Varsin merkittävää, että tosiaan päätös syntyi siitä, että nähtiin lainvastaiseksi se, että päätös perustui poliittisiin kannanottoihin, joita järjestö on tehnyt. Aikanaanhan tämä tukipäätös tehtiin silloin, kun edustaja Paavo Arhinmäki toimi kulttuuri- ja urheiluministerinä — tämä tietysti tehtiin virkamiestyönä, esityksenä ministerille. Mikä on tässä korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä ja tässä oikeuskanslerinkin luonnehdinnassa asiasta mielenkiintoista, on se, että tässä hyvin vahvasti nähdäkseni puolustetaan sanan- ja mielipiteenvapautta, mikä on hyvin hienoa.

Mutta se, minkä otin esille opetusministeri Sanni Grahn-Laasoselle, kun käsiteltiin nuorisolakia, sen uudistusta, on tietysti se, minkä oikeuskanslerikin täällä ottaa esille — kun uudistustyö on käynnissä — että lakia olisi tältä osin kyllä selkiytettävä. Pitää varoa sitä, että nuorisolailla ei kavenneta sanan- ja mielipiteenvapautta esimerkiksi tällaisen valtionavustusharkinnan yhteydessä.

Se, mikä tässä Perussuomalaiset Nuoret ry:tä koskevassa päätöksessä aikanaan oli varsinaisesti kyseessä tämän poliittisen mielipiteen osalta, johon silloin opetus- ja kulttuuriministeriön virkamiehet ottivat kantaa, oli heidän mukaansa se, että "järjestön näkemykset monikulttuurisuuteen liittyvissä asioissa ovat olleet ristiriidassa nuorisolain arvopohjan kanssa". Eli kuten nähdään, niin suoraan viitataan nuorisolakiin, sen arvopohjaan, eli siihen lainsäädäntöön, mitä nyt sitten ollaan uudistamassa. Herää tietysti juuri kysymys siitä, missä menee tavallaan se raja, milloin voidaan esimerkiksi valtiontuen kohdalla katsoa, että jonkun järjestön, joka tukea hakee sinänsä muuten asiallisin perustein, joku tällainen mielipide sitten estäisi tuen saamisen.

Aikanaan, kun tämä oli käsittelyssä, niin media nosti mielestäni hyvin aiheellisesti esille sen, että samaan aikaan esimerkiksi Kokoomusnuoret oli tehnyt lausunnon siitä, että kiihottaminen kansanryhmää vastaan pitäisi poistaa lainsäädännöstä. Se ei kuitenkaan ollut heitä estänyt saamasta valtiontukea. Eli on hyvin vaikea tehdä harkintaa tällaisen suhteen, että mikä on sitten nuorisolaissa se arvopohja, jonka perusteella lähdettäisiin joltain järjestöltä valtiontukea eväämään. Ja siksi onkin nähdäkseni merkittävää, että sekä korkein hallinto-oikeus että oikeuskansleri tässä omassa tulkinnassaan näkevät, että sanan- ja mielipiteenvapaudella pitää olla hyvin merkittävä painoarvo ja ei voi kovin heppoisin perustein lähteä määrittelemään sitä, mitä poliittinen järjestö saa olla mieltä jostain poliittisesta kysymyksestä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

Se, mikä tästä on myös tehnyt hyvin ongelmallisen kysymyksen silloin aikanaan, ja näyttää siltä, että tekee edelleen, on se, että nämä esitykset tästä valtioneuvoston nuorisjärjestöille tekee, voi sanoa, osittain poliittisesti nimitetty toimikunta, jossa on siis toimijat, jotka ovat toimineet tai toimivat aktiivisesti poliittisissa puolueissa tai poliittisissa nuorisjärjestöissä. Eli siinäkin mielessä on hyvin vaikea ajatella, miten tällaiset toimijat voisivat tavallaan arvioida toisten poliittisten toimijoiden oikeutta muodostaa mielipiteitään poliittisiin kysymyksiin. Toivon, että tähän ministeri Grahn-Laasonen myös tosiaan paneutuu, että sanan- ja mielipiteenvapautta kunnioitetaan mahdollisimman pitkälle, muuten yleisen lain ja hyvän maun rajoissa.

Sen verran haluan ottaa kantaa siihen, mitä edustaja Kontula tässä sanoi ja pohdiskeli: Pohdintahan on paikallaan — itse olen perustuslakivaliokunnan jäsen, ja täytyy käydä jatkuva pohdintaa siitä, mikä on suomalaisen yhteiskunnan suhde perustuslakiin, miten sitä tulkitaan. Uskon, että ei kukaan halua sulkea oikeusoppineiden suuta julkisuudessa esittää näkemyksiään, ja heidän pitääkin suorastaan esittää näkemyksiään, varsinkin jos toimittaja niitä kysyy. Mutta se, mikä on ongelmallista näin perustuslakivaliokunnan jäsenen näkökulmasta, on se, että jos tulee sellainen tunne, että tavallaan julkisuuden kautta jollain tavalla ohjattaisiin tiettyyn suuntaan päätöksentekoa tai, sanoisin, liialti ihmisten ajattelua siinä suhteessa, että unohdetaan se, että on kansanvallan kautta valitut kansanedustajat, jotka sitten ovat näitä asioita arvioimassa ja myöskin sitten lopulta päättämässä, ja heidän harkintaansa sitten viime kädessä perustuu se, miten oikeusoppineiden näkemykset sitten siinä päätöksessä otetaan huomioon. Useinhan kuitenkin on kyse asioista, joissa oikeusoppineidenkin näkemykset jakaantuvat hyvin vahvasti. Eli tavallaan tällaista määränemmis-toistia harkintaa, että oikeusoppineista valtaosa olisi tätä mieltä ja sen perusteella voidaan tehdä tietty päätös, niin on niin, että aika harvassa kysymyksessä asia menee niin, vaan joudutaan enemmänkin tekemään laadullista harkintaa eli siltä pohjalta, kenellä on paras argumentti, sitten tekemään tämä perustuslakivaliokunnan mietintö tai lausunto.

Ja mitä tulee tähän kysymykseen paperittomista, niin ymmärrän sinänsä tämän edustaja Kontulan näkemyksen siitä, että paperittomat pitää ottaa jollain tavalla lainsäädännössä huomioon, ja tämän ryhmän olemassaoloa ei tietenkään voi kiistää, mutta toisaalta on minusta erikoinen ajatus, että ei olisi mitään merkitystä sillä, onko laittomasti vai laillisesti maassa, esimerkiksi mitä tulee siihen, millainen tulkinta otetaan siitä, saako toimeentulotukea vai ei. Minun nähdäkseni — viitaten siihen, mitä edustaja Kontula sanoi — se ei toimi ja se ei ole oikein, jos ajatellaan, että kaikki samat oikeudet ovat paperittomalla kuin olisi Suomen kansalaisella. Eli kyllä jonkinlainen ero täytyy olla sen laillisen ja laitton vä- lillä, ja tämä on sitä tulkintaa, mitä tässä sitten täytyy valiokunnankin tehdä.

Mutta tosiaan, kiitän oikeuskansleria erinomaisesta toimintakertomuksesta, ja näillä huomioilla halusin nykyiselle opetusministerille myös antaa hieman evästyksiä siihen, että tällainen tapaus on aikanaan ollut sanan- ja mielipiteenvapaudesta ja se on syytä ottaa huomioon myös tätä uutta nuorisolakia sorvattaessa.

15.24 Ilkka Kantola sd: Arvoisa puhemies! Eduskunta ja perustuslakivaliokunta joutui viime vaalikaudella useampaan kertaan pysäyttämään yritykset saada sote-ratkaisu Suomeen. Valiokuntaan tuotiin paperi, josta ei voitu lausua, koska se ei ollut hallituksen lakiesitys. Sitten tuotiin parikin lakiesitystä, toinen hallituksen esitys ja sitten valiokunnan nopeasti tekemä esitys, ja kaikki nämä törmäsivät perustuslakiin, eikä asioita voitu viedä eteenpäin. Silloin heräsi kysymys siitä, eikö lainvalmisteluvaiheessa olisi syytä kuulla pe-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

rustuslakiasiantuntijoita huomattavasti systemaattisemmin, niin että siitä hallituksen lakiesityksestä, joka tulee eduskuntaan, voitaisiin silloin jo varsin suurella todennäköisyydellä tietää, että se on perustuslain piiriin mahtuva.

No, tähän problematiikkaan itse asiassa, arvoisa oikeuskansleri, emeritusprofessori Markku Helin viittaa siinä mielipidekirjoituksessaan, josta osaa olette siteerannut tässä kertomuksessa. Löysin tämän Markku Helinin mielipidekirjoituksen. Hän ottaa esiin ministeri Rehnin pohdiskelun siitä, miten tässä niin sanotussa pakkolakiasiasiaa olisi pitänyt saada ajoissa perustuslakiasiantunijoilta arvio siitä, kannattaako hallituksen tässä ja tässä suunnassa edetä. Lainvalmistelun probleemiksi Markku Helin toteaa juuri sen, että riittävää perustuslakiasiantuntijoiden käyttöä, sellaista instituutiota, meillä ei oikein ole siinä vaiheessa, kun valtioneuvosto tai ministeriö valmistelee lakiesityksiä. Kysyisin oikeuskanslerin kantaa siihen, pitäisikö meidän kehittää tai korostaa tätä perustuslakiasiantuntijoiden käyttöä jo siinä lainvalmisteluvaiheessa ennen kuin tulevat sitten esitykset perustuslakivaliokunnan käsittelyyn, jossa tietysti eduskunta sitten ottaa kantaa näihin.

15.26 Sari Tanus kd: Arvoisa puhemies! Tässä on otettu monia tärkeitä asioita esille, muun muassa nämä sisäilmaongelmat ja niiden moninaiset terveysvaikutukset ja terve rakentaminen jatkossa ja niin edelleen. Tärkeitä asioita.

Mutta minä haluaisin nostaa esille perus- ja ihmisoikeudet Suomessa. Tämä puheenvuoro tulee vähän yllättäen. Mutta kun selasin tätä oikeuskanslerin kertomusta vuodelta 2015, täällä hyvin selkein kirjaimin on sanottu, että oikeuskanslerin toimenkuvaan kuuluu muun muassa perus- ja ihmisoikeuksien valvonta, ja sen otsikon alla on eri kappaleita yhdenvertaisuudesta, siellä on uskonnon- ja omantunnonvapaudesta, oikeudesta työhön ja niin edelleen, ja sitten kun kääntelin näitä sivuja, niin täällähän tulee selkeästi: esimerkiksi perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Edelleen perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon- ja omantunnonvapaus. Uskonnon- ja omantunnonvapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan ja niin edelleen. Edelleen, jos yhtenä kappaleena vielä nostan esiin, perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla ja niin edelleen.

En tiedä, kuinka hyvin arvoisa oikeuskansleri on tietoinen, että Suomessa kaikkia näitä perustuslain lupaamia oikeuksia rikotaan terveydenhuollossa. En tiedä, kuinka hyvin arvoisa oikeuskansleri on tietoinen siitä, että jos on vakaumus, kristillinen, uskonnollinen tai eettinen vakaumus, ettei halua olla osallisena elämän lopettamiseen, niin se rajoittaa Suomessa opiskelumahdollisuuksia, opiskelupaikkaan pääsemistä. Esimerkiksi gynekologian alalla ei ole Suomessa mahdollista saada erikoistumispaikkaa, mikä rajoittaa sen alan ammatin harjoittamista, sillä alalla eteenpäin pääsemistä. Kätilöt nykytietämyksen mukaan voivat hankkia ammatin, mutta heillekin, jos he eivät suostu elämän lopettamiseen, esimerkiksi täällä pääkaupunkiseudulla osoitetaan ovea tai paremminkin ei anneta työpaikkaa olenkaan, elleivät he suostu raskaudenkeskeytyksiä suorittamaan. Tämä siitähän huolimatta, että synnytysten hoitaminen, elämän auttaminen tähän maailmaan on yksi perustavaa laatua olevista ammanteista ja samoin naistentautien, synnytysten erikoislääkärin ammatti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

Itse olin alullepanijana siinä kansalaisaloitteessa, joka keräsi lähes 70 000 allekirjoitusta. Nimenomaan siinä peräänkuulutettiin, että he, jotka joko uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen perusteella eivät voi osallistua elämän lopettamiseen, voisivat saada yhtäläiset oikeudet ja yhtäläiset mahdollisuudet opiskeluun, ammatin hankkimiseen, ammatin harjoittamiseen ja uralla etenemiseen.

Kuitenkin eduskunnassa, kun käytiin keskustelua aiheesta, sitä jyrättiin monien kansanedustajien toimesta sillä perustelulla, että se vaikeuttaisi abortin saamista Suomessa. Kuitenkin naisilla on lainmukainen oikeus saada abortti. Itse naistentautien, synnytysten erikoislääkärinä olen sitä mieltä, että tämän osa-alueen potilaiden hoito, niin ennen toimenpidettä kuin sen jälkeenkin, tulee saada paremmaksi tässä maassa. Kun on lakisääteinen oikeus tähän hoitomuotoon tai hoitoon, niin se tulee turvata joka ikisessä kolkassa Suomessa. Kukaan tässä salissa, joka käytti tuolloin puheenvuoroja, ei ollut huolissaan siitä, että läheskään kaikki lääkärit pienellä paikkakunnalla tai pohjoisessa eivät suorita esimerkiksi sydämen varjoainekuvauksia, jos tulee hyvinkin elämää uhkaavia rintakipuja, eikä monikaan siellä suorita polvi- tai lonkkaleikkauksia tai monia muita toimenpiteitä, mutta kaikkien näidenkin potilaitten hoito järjestyy niin kuin järjestyy kaikkien tarvittavien naistentautien, synnytysten alaan kuuluvien potilaidenkin tutkimus ja hoito asianmukaisella tavalla, niin kuin lain mukaan ja hyvän hoitokäytännön mukaisesti kuuluukin.

No, tämä kansalaisaloite äänestettiin nurin joulukuussa, mutta tämän jälkeen se on saanut hyvin laajaa huomiota kansainvälisesti, ja kun tätä kerron, olen oikeastaan hyvin kaksijakoisella mielellä, koska toisaalta olen iloinen siitä, että monin paikoin monet järjestöt kansainvälisesti ovat kiinnittäneet huomiota ja itse asiassa ihmetelleet, voiko Suomessa, joka on länsimainen demokratia ja oikeusvaltio ja jossa naisten oikeuksia, lasten oikeuksia, ihmisoikeuksia, sanan- ja uskonnonvapautta, perusoikeuksia kunnioitetaan, tämä olla totta. Minulle se on ollut hyvin kipeä ja itse asiassa häpeällinen asia. Olen aikaisemmin ollut maailmalla hyvin paljon rinta rottingilla ylpeänä Suomesta, suomalaisuudesta ja yhteiskunnan rakenteista ja oikeuksista huolehtimisesta täällä.

Mutta joka tapauksessa Brysseliin Euroopan parlamenttiin omantunnonvapausseminariin kutsuttiin alkuvuodesta. Siellä oli suuria juristijärjestöjä, ja sieltä meni komissiolle tietoa, ja suurten puolueiden eri järjestöjen edustajia oli siinä seminaarissa, ja siellä muun muassa kysyttiin, että ymmärsimmekö me oikein, että suomalaisilta gynekologeilta voidaan evätä kokonaisuudessaan synnytysten hoitaminen, jos he eivät voi osallistua joko eettisen tai uskonnollisen vakaumuksen vuoksi elämän lopettamiseen eli aborttiin, siitähän huolimatta että se voi monissa työpaikoissa tulla erittäin harvoin eteen. Ja minä sanoin, että tämä on aivan totta, koko tällainen perustavaa laatua oleva ammatti voidaan Suomessa evätä vakaumuksen perusteella.

Sen jälkeen Pikkuparlamentissa keväällä oli koolla For the Next Generations, tällaisen YK:n alaisen niin sanotun round table -verkoston jäsenet, ja heidän kokouksessaan sain olla puheenjohtajana. Siellä oli parlamentaarikkoja eri maista ja edelleenkin, kun oli kyse koulutuksesta, heidän oli vaikea uskoa, että Suomessa voidaan näin rajoittaa koulutuspaikkaan pääseminen ja ammatin saaminen ja sen harjoittaminen. For the Next Generations keräsi Pikkuparlamentissa edustajia yli sadasta eri maasta, ja siellä oli muun muassa Brysselistä suuren juristijärjestön edustaja puhumassa, ja hän toi edelleenkin esiin sitä epäkohtaa, mikä Suomessa on.

Monissa muissakin tällaisissa kansainvälisissä järjestöissä — viimeksi taisi olla toissa päivänä, kun ihmisoikeusjärjestön edustaja vieraili täällä Suomen eduskunnassa, meillä oli

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

ihmisoikeusryhmän kokous siellä — edelleen hämmästyttä herättää, voiko Suomen kaltaisessa oikeusvaltiossa, missä pyritään kaikkien ihmisoikeudet, myös uskonnonvapaus, taakaamaan, edelleen tänä päivänä 2016 olla tilanne, että evätään vakaumuksen vuoksi opiskelupaikka, työpaikka ja uralla eteneminen. Minä tiedän, että Brysselissä Euroopan parlamentissa on useampia järjestöjä, joille Suomi on silmätikkuna siinä mielessä, että täältä kerätään raportteja ja tullaan julkaisemaan niiden raporttien perusteella myös julkaisu.

Sanoisin lyhyesti nyt näin: Minä toivoisin, kun oikeuskanslerin, niin kuin ymmärrän, toimenkuvaan myös kuuluu huolehtia näistä asioista, että me voisimme saada tämänkin asian Suomessa tolalleen. Silloin reilut 40 vuotta sitten, kun raskaudenkeskeytys tuli lailliseksi Suomessa, se mahdollisti sen, että monet tavattoman ikävät ja henkeä uhkaavat komplikaatiot, mitä laittomista aborteista oli käsillä, saatiin pois. Ja monet iäkkäämmät gynekologit, jotka silloin olivat toimessa, sanoivat, että se oli hyvä asia, pelastettiin henkiä. Raskaudenkeskeytys on laillinen Suomessa, ja sitä tietyissä paikoissa tietyillä poliklinikoilla hoidetaan, niin kuin kuuluukin. Mutta ei voi olla oikeusvaltiossa niin, että samanaikaisesti kun tytöt ja naiset saavat oikeuden halutessaan saada myös tällainen toimenpide, niin niinkin perustavaa laatua olevia ammatteja kuin esimerkiksi kättilön tai naistentautien ja synnytysten lääkärin ammatti evätään, toisin sanoen, että suomalaiset joutuvat matkustamaan ulkomaille ja hankkimaan siellä esimerkiksi naistentautien ja synnytysten erikoislääkärin specialiteetin ja palaamaan sen jälkeen Suomeen. Suurin osahan minun ammattialaani kuuluvista erikoislääkäreistä toimii sellaisissa toimipaikoissa, missä tämäntyyppisiä potilaita ei edes käsitellä, eli suurin osa gynekologeista hoitaa esimerkiksi ikäihmisiä, syöpätauteja, lapsettomuushoitoja ja monia monia muita, ammattiala on tavattoman laaja. Toivoisin, että oikeuskansleri puuttuu tähän asiaan.

15.36 Jari Ronkainen ps: Arvoisa puhemies! Olisin tuohon edustaja Kontulan puheenvuoroon halunnut äsken puuttua. Käytettiin sanaa "paperiton henkilö". Täytyy muistaa, että paperiton henkilö voi myös olla laillisesti maassa, jos hän on vielä siinä tilanteessa, ettei hänen tilannettaan ole käsitelty. Laittomasti maassa oleva henkilö on sitten ihan jotain muuta, hänen asiansa on jo saanut päätöksen.

Täällä salissa on puhuttu perusoikeuksista ja ihmisoikeuksista. Välttämättömät tarpeet pitää tietysti taata kaikille, mutta se, mitä se tarkoittaa, on nimenomaan ruoka, majoitus, hygieniatarvikkeet, lääkkeet ja muu välttämätön. Lähtökohta on kuitenkin se, että nämä kyseiset henkilöt ovat laittomasti maassa — ei heillä voi olla samoja oikeuksia kuin niillä henkilöillä, jotka ovat laillisesti. Tämä sinänsä toimii, jos näin olisi, myös houkuttavuustekijänä, ja aivan kuten tuossa edustaja Jalonen ja muutama muukin ovat sanoneet, niin haluammeko me antaa sitä viestiä maailmalle, että meillä Suomessa ei lakia tarvitse noudattaa, että jos et noudata lakia, niin ei se mitään haittaa, ei sinulta rahoja silti evätä? Näinhän se asia ei voi olla.

15.37 Teuvo Hakkarainen ps: Arvoisa puhemies! Sosialismi on sairautta, minun mielestäni ainakin, mutta valitettavasti nykyinen lainsäädäntö istuttaa meitä kaikkia niihin sosialismin saappaisiin, ja se ei toimi.

Kiitän erityisesti edustaja Zyskowiezia niistä puheenvuoroista, joita hän käytti tähän aiheeseen liittyen. Minusta kallis ja pitkä turvapaikanhakuprosessi menettäisi ainakin osittain merkityksensä, jos lopputulemana olisi se, että toimeentulotuki kuuluisi myös laittomasti maassa oleville. Niille, jotka saavat kielteisen päätöksen, voimme maksaa paluuli-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

pun ja lisäksi antaa elinikäisen maahantulokiellon. Meillä ei ole varaa eikä velvollisuutta elättää kaikkia, jotka tänne tulevat enemmän tai vähemmän seipitettyinä tarinoineen. Aidosi hädänalaiset ovat asia erikseen, mutta heillä tuskin on varaa maksaa tuhansia euroja salakuljettajalle, he pysyvät siellä kotimaassaan. Sieltä nyt tulee näitä turvapaikkaturisteja, jotka tulevat tänne siipeilemään, sinne niihin oloihin jäävät heidän vaimonsa, lapsensa, jotka tarvitsisivat sitä apua. (Anna Kontula: Te kielsitte perheen yhdistämisen!)

Sitten vielä tästä, mitä tulee terveydenhuoltoon, ilmaiseen semmoiseen. Minulta esimerkiksi monet huolestuneet ihmiset kysyvät, miksi meillä on rahaa hoitaa tuhansien maahan-tulijoiden terveyttä, nuorten miesten, kun kantasuomalaiset miettivät, miten saisi rahaa ja miten pääsisi vastaanotolle, lääkkeet maksavat ja niin edelleen, leikkausjonot ovat pitkiä. Nämä laittomasti täällä olevat tulevat kaikkien jonojen ohitse, ja heitä kyllä hyysätään. Siksi sanon, että sosialismi ei käy tähän hommaan. Meidän täytyy kansallisesti ottaa ensin suomalaiset ja täällä asuvat työtä tekevät ihmiset huomioon, ja sitten vasta ruvetaan maa-ilmaa parantamaan. — Kiitos.

15.41 Anna Kontula vas: Toteaisin ensin edustaja Ronkaiselle, että tietoisesti en käytä käsitettä "laittomasti maassa oleva" sen takia, että kansainvälisessä keskustelussa se on erittäin ristiriitainen käsite ja siihen liittyy monia semmoisia taustaolettamia, joita minä en halua olla kannattamassa ja tuoda suomalaiseen keskusteluun.

Mutta kovasti suosittaisin edustaja Ronkaista tutustumaan siihen, mitä toimeentulotuel-la nykypäivänä saa, kun hän sanoo, että pitää taata ruoka, majoitus, lääkkeet ym. mutta ei toimeentulotukea. Toimeentulotuki, 484 euroa, jos oikein muistan, kuussa, ei kyllä riitä kauheasti muuhun kuin siihen ruokaan, majoitukseen, lääkkeisiin ym., eikä kaikkien kohdalla kyllä siihenkään. Näiden käsitteleminen kahtena eri kysymyksenä osoittaa vain tietämättömyyttä siitä, mikä on suomalaisen toimeentulotuen nykytaso.

Mitä tulee perustuslakiin ja siihen keskusteluun, että se estäisi, perustuslaki, meiltä poliittisen päätöksenteon ja poliittisen tahdon toteutumisen: Useimmitenhan perustuslakivaliokunnan tekemät muutokset — huom. muutokset ja huomiot ovat suosituksia — silloin kun ne ovat säätämisyjärjestyskysymyksiä, liittyvät tavallisesti johonkin sellaiseen pieneen yksityiskohtaan, joka on varsin helppo korjata. Meillä on loppujen lopuksi meidän lainsäädännössä hallituksen esityksissä hyvin vähän sellaisia, jotka menevät pykälän taakse perustuslakivaliokunnassa. Prosentti on todella todella pieni. Mutta jos nyt sitten on kuitenkin niin, että on iso ristiriita perustuslain ja jonkun hallituksen esityksen välillä ja poliittista tahtoa sen läpiviemiseen, niin siinä tapauksessa me muutamme perustuslakia. Ei siinä ole mitään sen ihmeellisempää. Meillä on olemassa siihen ihan vakiintunut käytäntö, miten se tapahtuu. Ei perustuslaki mitään poliittista tahtoa estä, se vain vähän hidastaa pahimpia tyhmyyksiä.

15.43 Heli Järvinen vihr: Arvoisa puhemies! Nyt kun oikeuskansleri on paikalla, on pakko kommentoida terveydenhuollon ammattilaisten oikeutta kieltäytyä abortista. Täällä eduskunnassa käytiin aiheesta laaja, monipuolinen ja suurimmaksi osaksi hyvin asiallinen keskustelu, jonka lopputulema oli se, että yhteispäätöksellä tämä nykyinen käytäntö päätettiin pitää voimassa eli se, että terveydenhuollon ammattilaisilla ei ole oikeutta kieltäytyä abortista.

Isona syynä siihen ratkaisuun oli muun muassa se, että jos uskonnollisista tai muista eettisistä syistä tällainen oikeus tulisi, olisi yhtä lailla tultava oikeus muun muassa kieltäytyä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

hoitamasta naisia, ja sitä emme halua, vaan haluamme pitää lääkärit kaikkien yhteisessä käytössä. Lisäksi juttelin silloin, keskustelin useammankin lääkärin kanssa ja muun muassa näiden aloitteen tekijöiden kanssa tilanteesta, ja hekin tunnustivat sen tosiasian, että suurimmassa osassa terveydenhuoltolaitoksia pyritään kunnioittamaan lääkäreiden arvoja ja ajattelumaailmaa ja pyritään siihen, ettei kukaan vastentahtoisesti joutuisi tätä ikävää toimenpidettä hoitamaan. Ymmärrän hyvin, jos lääkärille se ei ole niitä työpäivän kohokoh-tia.

Tästä lakialoitteesta, kansalaisaloitteesta oli kuitenkin se hyöty, että selkeästi pohdin-taan jäi se, millä saisimme abortin tarvetta vähenemään ja millä saisimme ehkäisyä paran-nettua. Ja on ollut ilo huomata, että moni kunta tämän keskustelun ja kansalaisaloitteen jäl-keen on ottanut käyttöön muun muassa maksuttomia e-pillereitä nuorille, mikä on selkeä parannus entiseen, menneeseen ja mikä auttaa tässä tilanteessa myös niitä lääkäreitä, jotka eivät näitä toimenpiteitä halua tehdä.

15.45 Sari Tanus kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen aivan samaa mieltä edustaja Järvisen kanssa, että raskaudenkeskeytyksen tarpeen vähentämiseksi pitäisi ni-menomaan saada ehkäisyasiat sillä tavalla kuntoon, että kun raskaus tulee ajankohtaiseksi, se olisi aina iloinen asia. On totta, että osassa sairaaloita pyritään vakaumus huomioimaan ja myös esimerkiksi jos lääkäri tai hoitaja, kättilö on itse raskaana, niin on aivan yleinen käytäntö, että silloin ei tarvitse osallistua raskaudenkeskeytyksiin.

Mutta niin kuin sanottu, tässä laajassa ammatissa raskaudenkeskeytykset ovat nykyisin vain hyvin hyvin hyvin pieni osa sitä koko ammatinkuvaa, varsinkin kun nykyisin raskau-denkeskeytykset tehdään suurelta osilta — yli 90 prosenttia — kotona eli naiset itse teke-vät sen. Mutta edelleenkin on, että erikoistumaan ei pääse, se evätään ja että toisaalta, niin kuin sanottu, on myös suuria sairaaloita, missä kättilöille jo ilmoitetaan se, että jos ei osal-listu, voi osallistua raskaudenkeskeytykseen... Vaikka nämä samaiset kättilöt (Puhemies koputtaa) esimerkiksi ovat sanoneet, että he voisivat hoitaa esimerkiksi vaikeita tapauksia, jolloin on syntymässä vammaisen lapsi tai kuollut lapsi.

Ja vielä jos saan sanoa sen, että tässä (Puhemies koputtaa) on kyse elämästä ja kuole-masta. Tämä on aivan erityyppinen kysymys kuin mikään muu.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Palataan puhujalistaan.

15.46 Veera Ruoho ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Kontulalle sanoisin näin, että itse sekä turvapaikkatutkintaa että maastakarkotusesityksiä tehneenä ja siihen tutkintaa tehnee-nä näen, että kylläkin tämä termi "laittomasti maassa oleskeleva" on täysin validi ja voim-me sitä kyllä, kuten edustaja Ronkainen käytti, aivan hyvin käyttää. Itse ajattelen monia turvapaikanhakijoita, jotka ovat tulleet paperittomina: kun he ovat hakeneet turvapaikkaa, he ovat laillisesti maassa, kunnes kielteinen päätös on lainvoimainen.

15.47 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa herra puhemies! Jouduin välillä olemaan toisessa ko-kouksessa eikä minulla ole ollut tilaisuutta seurata keskustelua, mutta itsekkin kiinnitin huo-miota siihen, että edustaja Kontula aikaisemmin käytti ilmaisua "paperittomat", ja tiedän hyvin, että tämä on yleinen käsite, jota käytetään eri kielissä ja eri yhteyksissä. Mielestäni "paperittomat" on kuitenkin jonkin verran hämäävä yleiskäsite, koska tuon käsitteen alle sijoittuu sekä heitä, jotka ovat laillisesti Suomessa, että heitä, jotka ovat laittomasti Suo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

messä. Mitä tarkoitan? Tarkoitan sitä, että kun Suomessa viime aikoina on puhuttu paperittomista, esimerkiksi Global Clinicin yhteydessä, niin usein tarkoitetaan esimerkiksi Suomessa, lähinnä pääkaupunkiseudulla, olevia EU-kansalaisia, jotka elättävät itseään kerjäämällä. Heitä me kutsumme paperittomiksi, mutta nämä ihmiset, nämä EU-kansalaiset, ovat täysin laillisesti Suomessa. Se on aivan eri asia, että minä kieltäisin kerjäämisen, mutta siitä ei nyt ole kyse. Eli nämä ihmiset ovat laillisesti Suomessa. Samoin turvapaikanhakija, joka on hakenut turvapaikkaa ja saanut esimerkiksi Maahanmuuttovirastolta kielteisen päätöksen, josta on valittanut Helsingin hallinto-oikeuteen, on täysin laillisesti Suomessa. No, sitten jos paperiton-käsitteellä tarkoitetaan sellaista turvapaikanhakijaa, joka on saanut lainvoimaisen kielteisen päätöksen ja jolla myös käännytyspäätös on voimassa, niin silloin hän voi olla jonkun mielestä paperitonkin, mutta hän on laittomasti Suomessa. Siis Suomen lain mukaan hänellä ei ole oikeutta olla Suomessa ja hänen pitäisi poistua Suomesta.

Viitaten siihen, mitä aikaisemmin puhuin toimeentulotuen saamisen edellytyksistä, on tärkeätä, että teemme eron laillisesti ja laittomasti Suomessa olevien välillä. Esimerkiksi EU-kansalaiset, jotka kerjäävät Suomessa, ovat täysin laillisesti, mutta heillä on omat syynsä olla hakematta toimeentulotukea, joka tietyn ajan itse asiassa heille kuuluisi, mutta se olisi myös, jos he toistuvasti turvautuvat toimeentulotukeen, peruste siihen, että heillä ei ole oikeutta oleskella Suomessa. Näin ollen, kun puhutaan paperittomista, siinä hämärrettään se oleellinen ero, onko ihminen laittomasti vai laillisesti Suomessa. Näin ollen, kun puhutaan esimerkiksi oikeudesta toimeentulotukeen, on asian kannalta kaikin tavoin selkeämpää ja täsmällisempää, että erotetaan laillisesti ja laittomasti Suomessa olevat ihmiset, ja toivon, että tämä pidetään mielessä. Esimerkiksi, sanon vain, kun Yleisradio uutisoi, siis verkossa, siteerasi jotain lausumaani tähän liittyen, niin siinä oli otsikkona, että Zyskiewiczin mielestä paperittomilla ei ole oikeutta täyteen toimeentulotukeen. En ole sitä mieltä. Jos niin sanottu paperiton on laillisesti Suomessa, niin hänellä on oikeus täyteen toimeentulotukeen. En itse ainakaan tällä hetkellä näe perustetta, miksi toimeentulotuen kohdalla katsoisimme laillisesti maassa olevien kohdalla merkittäväksi sen eron, onko hänellä voimassa oleva, esimerkiksi pysyvä, oleskelulupa vai ei.

Tältä osin sosiaali- ja terveysministeriön antamat ohjeet vuodelta 2013, joita apulaisoikeusasiamies Sakslin tarkasteli, aivan aiheellisesti ja ymmärrettävästi joutuivat kritiikin kohteeksi, ja nythän ollaan valmistelemassa uusia ohjeita, joita minun mielestäni tulleen tarvitsemaan nimenomaan siinä tilanteessa ensi vuonna, kun meillä on satoja ihmisiä, jotka ovat laittomasti Suomessa, mikä on heidän mahdollisuutensa saada toimeentulotukea samoin perustein kuin niiden, jotka ovat laillisesti Suomessa. Minun mielestäni on itseltään selvää, että heillä ei voi olla samanlaista oikeutta. Mutta kuten aikaisemminkin sanoin, niin yksilöllinen harkinta jokaisen kohdalla on varmasti tarpeen, koska tällaisella laittomasti Suomessa olevalla ihmiselläkin voi olla siinä tilanteessa sellaisia perusteita, esimerkiksi, kuten mainitsin, että hänen lapsensa on Suomessa sairaalahoidossa, että hänelle on perusteita myöntää toimeentulotukea pidemmäksi aikaa kuin esimerkiksi siihen kiireelliseen tilanteeseen, että hän saa katon päälle ja riittävästi ruokaa siihen saakka, jolloin voi ensitilassa poistua Suomesta.

Herra puhemies! Sen haluan vielä tehdä täysin selväksi, että Suomen oikeusjärjestelmä ei voi sietää sellaista tilannetta, että kun korkein hallinto-oikeus on lainvoimaisesti todennut, että ihmisellä ei ole oikeutta oleskelulupaansa Suomessa eikä kansainväliseen suojeluun Suomessa ja hänen tulisi poistua kotimaahansa, sen jälkeen yksittäinen kunnan sosiaalitoi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

men virkailija tai vuodenvaihteen jälkeen yksittäinen Kansaneläkelaitoksen toimeentulotuesta päättävä virkailija päättäisi hänen mahdollisuudestaan palata kotimaahansa eri tavoin kuin mitä maan oikeusjärjestelmä ja viime kädessä korkein oikeus on päättänyt. Eli minun mielestäni semmoinen tilanne, että korkein oikeus viime kädessä on arvioinut, että asianomaisella on mahdollisuus palata kotimaahansa ja että hän ei saa kansainvälistä suojelua Suomessa Suomen lainsäädännön perusteella, ja sen jälkeen joku Kelan virkailija päätyisi siihen, että hän ei voikaan palata omaan kotimaahansa, poiketen siitä, mitä korkein hallinto-oikeus on lainvoimaisesti päättänyt, olisi täysin mahdoton ajatellen meidän oikeusjärjestystämme, ajatellen sitä, että viranomaisten pitää toimia johdonmukaisesti ja panna täytäntöön lainvoimaiset oikeusistuinten ratkaisut tehokkaasti ja viivytyksettä.

Arvoisa puhemies! Ihan toisena asiana olisin todennut, että kun edustaja Östman moitti täällä Maahanmuuttoviraston ratkaisuja eräissä yksittäisissä turvapaikanhakijoiden tilanteissa, niin haluan aivan yleisesti sanoa, että demokratiassa, kuten Suomessa, eduskunta säätämällä lait on päättänyt, mikä on Suomen linja kansainvälisen suojelun tapauksissa, sen jälkeen Maahanmuuttovirasto virkavelvollisena viranomaisena noudattaa eduskunnan säätämiä lakeja ja viime kädessä riippumaton oikeuslaitos päättää siitä, onko tulkinta oikea missäkin kohdassa. Ei siis ole kyse virheiden korjaamisesta, vaan siitä, että eri tilanteissa tehdään erilaisia tulkintoja ja viime kädessä riippumaton oikeuslaitos tekee sen auktoritatiivisen tulkinnan. On aivan varma, että Maahanmuuttovirastoon kohdistuu paineita, mutta niitä tulee kahdesta suunnasta: tulee sellaisia toiveita, että pitäisi olla tiukka tai tiukempi linja, mutta tulee myös sellaisia toiveita, esimerkkinä nyt edustaja Östmanin puheenvuoro tai lukuisat julkiset kannanotot, muun muassa median puolelta, juristien puolelta, pakolaisjärjestöjen puolelta, sellaisia kannanottoja, joissa toivotaan nykyistä löysempää tai, sanotaan, lempeämpää tulkintaa. Ja näitä paineita, totta kai, demokratiassa aina on, mutta Maahanmuuttovirasto noudattaa Suomen lakia, ja itse ainakin luotan siihen, että Maahanmuuttovirasto tekee hyvää ja tarkkaa työtä niissä vaikeissa olosuhteissa, joihin he ovat joutuneet, joissa tulostavoitteet ovat kovat. Sen sijaan, kun on väitetty, että poliittinen johto tai poliittinen taho vaatii lisää kielteisiä, sehän on täysin väärä väite — vaatii tiettyjä määrällisiä tavoitteita ja ne paineet ovat kovat, mutta me emme voi, siis poliittiset päättäjät, vaatia heiltä sen enempää tiukempaa tai löysempää linjaa, vaan he virkavelvollisuksiensa ja virkansa mukaisesti ja virkavastuulla soveltavat voimassa olevia lakeja, joista tietysti viime kädessä eduskunta päättää.

15.56 Sari Tanus kd: Arvoisa puhemies! Vielä siihen terveydenhoitohenkilökunnan tilanteeseen liittyen haluaisin alleviivata sitä, että meidän aloitteessamme ja tuossa omassa aiemmassa puheenvuorossani on nimenomaan kyse aivan erityislaatuudesta tilanteesta, on kyse elämästä ja kuolemasta. Ja minusta silloin kun puhutaan näistä asioista, sen täytyy olla aivan oma kategoriansa eikä siihen samaan koriin voi mitään muita mielipiteitä tai aatteita liittää. Meillä Suomessa ei ole kuolemanrangaistusta, ja toivon mukaan koskaan ei tulekaan, meillä ei ole eutanasiaa, mutta niissä maissa — kun puhutaan länsimaisesta demokratiasta, oikeusvaltiosta — joissa eutanasia on tai kuolemanrangaistus on, ketään virkamiestä tai terveydenhuollon henkilökunnan edustajaa ei pakoteta vastoin vakaumustaan osallistumaan kuolemanrangaistuksen suorittamiseen eikä eutanasiaan. Mutta jos ajatlemme sitä, että eutanasia jossakin vaiheessa Suomeen tulisi lailliseksi ja tulisi vastaavanlainen tilanne kuin nyt on raskaudenkeskeytysten suhteen ja esimerkiksi naistentautien ja synnytysten erikoisalalla toimivien lääkäreitten tai hoitajien suhteen, niin silloinhan tilan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

ne esimerkiksi lääkäreillä olisi, että oikeastaan ne lääkärit, jotka eivät vakaumuksensa vuoksi voi osallistua elämän lopettamiseen, eivät juuri voisi erikoistua muuhun kuin, sanotaanko, patologiaan, jossa tutkitaan jo valmiiksi kuolleita ihmisiä, koska eutanasiatoive voi tulla millä erikoisalalla tahansa. Ja jos on vastaavanlainen käytäntö kuin tällä hetkellä on gynekologiassa, niin silloinhan ei voisi lähteä erikoistumaan millekään alalle.

Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on ottanut selkeän kannan, että sekä potilaiden oikeudet että hoitohenkilökunnan oikeudet tulee ja voidaan molemmat toteuttaa. Itse yli 20 vuotta lääkärinä toimineena lisäisin tähän vielä, että se pitää toteuttaa vielä nykyistä paremmin (Puhemies koputtaa) potilaiden hyviä hoitoketjuja toteuttaen. Toivon, että oikeuskansleri puuttuu tähän asiaan, eikä meidän tarvitsisi olla enää silmätikkuna myöskään maailmalla.

15.58 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Minä olen edustaja Zyskowiczin kanssa aivan samaa mieltä siitä, että "paperiton" on epämääräinen käsite. Sitä ei käytetä sen takia, että se olisi kauhean tarkka, vaan sen takia, että se on keskusteluissa käytännöllisempi kuin ne muut vaihtoehdot, joita sen yhteydessä käytetään.

Miksi se on käytännöllisempi?

Ensinnäkin sen takia, että se kuvaa nimenomaan suhdetta juridiikkaan. Puhutaan paperittomuudesta silloin, kun henkilöltä puuttuu jokin sellainen status, jokin sellainen asiakirja, joka mahdollistaisi oikeuden johonkin palveluun. Tässä Zyskowiczin puheenvuorossa mainitut Romanian ja Bulgarian romanit, jotka elättävät täällä itseään kerjäämällä, pullonkeräyksellä ja lehtiä myymällä, eivät ole paperittomia sanan samassa mielessä kuin henkilö, jolta puuttuu oleskelulupa, mutta he ovat paperittomia suhteessa meidän terveyspalveluihimme, koska heillä ei oman maansa terveysjärjestelmän takia ole oikeutta siihen sosiaalivakuutukseen, joka muuten kattaa suurimman osan EU-kansalaisista. Samalla lailla sellainen Suomen kansalainen, joka on menettänyt kotikuntaoikeutensa Suomessa muutettuaan muualle ja sitten toisaalta täällä toisesta maasta takaisin tullessaan siirtynyt jo sikäläisen terveysvakuutuksen ulkopuolelle, on paperiton suhteessa meidän terveysjärjestelmäämme, vaikka hänellä totta kai on oikeus palata kansalaisena omaan kotimaahansa. Tässä mielessä paperittomuus on monimutkainen käsite. Mutta silloin, kun me puhumme oikeudesta johonkin tiettyyn asiaan, esimerkiksi välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, niin silloin se on hyvin eksakti käsite ja se yhdistää ryhmiä, joista osa on vajaa-oikeuksisia, osa on täysin oikeudettomia meidän järjestelmämme näkökulmasta, koska problematiikka näiden kannalta on kuitenkin sama.

Toinen syy, minkä takia paperittomuus on käytännöllinen käsite ja ehdottomasti käytännöllisempi kuin erilaiset laittoman ja kriminaalin muodot, on se, että se ei ole samalla lailla stigmatisoiva. Silloin kun me puhumme laittomasta, me puhumme lähtökohtaisesti henkilöstä, joka on rikkonut lakia, mutta myös näissä ihmisissä, jotka ovat maassa luvatta, on hyvin monentyyppisiä tapauksia. Yksi hyvin tyypillinen esimerkki on avioliitto, jonka meidän viranomaisemme ovat tuominneet valeliitoksi ja ilmoittaneet tälle ulkomaalaiselle osapuolelle, että mene kotios. Ainoa keino, jolla pariskunta voi tehdä valituksen ja osoittaa jatkokäsittelyssä, että yhteiselämä ja rakkaus on aitoa, on se, että he pysyttelevät yhdessä siitä huolimatta, että tämän toisen osapuolen Suomessa oleskelu onkin siinä tilanteessa luvaton. Ja hallinto-oikeuksiin päätyneistä valituksista 40 prosenttia valeliittoepäilyistä kumoutuukin. Yleensä syynä on se, että on joko syntynyt tai syntymässä vauva tästä valeliitosta, joka ei ole mahdollista ilman tätä luvatonta yhdessä oloa ja yhteiselämää.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

Oma kysymyksensä sitten on se, mitkä ovat henkilöiden oikeudet, ja, riippumatta siitä, puhummeko me laittomista, puhummeko me paperittomista, puhummeko me joistakin aivan muista, käydään sitten keskustelu siitä, millaiset oikeudet kuuluvat kenellekin, mikä on se minimitaso, mikä meidän järjestelmässämme kuuluu jokaiselle ja mitkä ovat ne tilanteet, mitä meidän järjestelmämme kestää. Ja jos me katsomme muuta maailmaa, missä on pidempi kokemus laajasta paperittomuudesta, niin me huomaamme, että kuripolitiikka ei toimi: Ne ihmiset, jos ovat jäädäkseen, jäävät sinne yhteiskuntaan. Jos he eivät saa virallisia työpaikkoja, he kasvattavat harmaata sektoria työllistyen sinne. Jos he eivät pääse viralliseen lääkäriin, syntyy epävirallisia kansalaisjärjestöjen sairaaloita. Jos he eivät pääse oikeaan kouluun, syntyy erilaisia hämäreitä omaoppimisympäristöjä. Ja niissä maissa, missä on iso paperiton väestö, on jouduttu ottamaan lusikka kauniiseen käteen ja myöntämään, että näille ihmisille on pakko antaa jotkut oikeudet ihan jo sen takia, että järjestelmä ei kestä sitä, että siellä on valtava väestönosa oikeuksien ulkopuolella, ja koska tavalliset ihmiset joutuessaan joka päivä tekemisiin paperittomien henkilöiden kanssa eivät pidä enää legitiiminä semmoista järjestystä, jossa osa porukasta, osa heidän arkisesta naapurustostaan on ihan perustavien oikeuksien ulkopuolella. Tämä on kysymys, johonka me joudumme ottamaan kantaa.

Minä toivoisin, että ihmiset perehtyisivät ja ottavat tämän vakavasti, koska ei se paperittomuus tule tästä maasta mihinkään häviämään. Ei se katoa sillä, että säädetään lakeja ja kielletään. Ne ihmiset ovat täällä, ja heidän täällä olonsa määrä riippuu ihan muista tekijöistä kuin siitä, kuinka paljon erilaisia kieltoja me onnistumme saamaan aikaiseksi tässä talossa.

16.04 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa herra puhemies! Ymmärrän hyvin edustaja Kontulan esittämät näkökohdat. Haluan kuitenkin sanoa, että en mielelläni käytä yleiskäsitettä "paperiton" silloin, kun puhun ihmisistä, jotka kiistatta ovat laittomasti Suomessa. Tarkoitan ihmisiä, joilla on lainvoimainen päätös siitä, että heillä ei ole oikeutta jäädä Suomeen, joilla on lainvoimainen käännätyispäätös olemassa ja jotka itse asiassa ihan ulkomaalaislain mukaan syyllistyvät ulkomaalaislain mukaiseen ulkomaalaisrikkomukseen, kun eivät noudata sitä päätöstä, että heidän tulisi lähteä Suomesta pois.

Samaa mieltä olen siitä, että meille tulee jäämään niitä — pelkään niiden ihmisten määrän olevan vähintään sadoissa — jotka saatuaan lainvoimaisen kielteisen ratkaisun turvapaikkahakemukseensa, jäävät kuitenkin Suomeen. Ja pidän tärkeänä sitä, että me valmistaudumme tähän tilanteeseen, että meillä olisi selvät ohjeet ja säädökset, esimerkiksi juuri aikaisemmin puheena olleen toimeentulotuen suhteen, joka ei luonnollisestikaan voi heidän kohdallaan olla yhtä laaja kuin niiden ihmisten kohdalla, jotka ovat Suomessa täysin laillisesti. Tähän tilanteeseen meidän on varauduttava, ja pyrkimyksenä tietysti voi olla laillisuutta kunnioittavassa yhteiskunnassa vain se, että ne, jotka ovat laittomasti Suomessa, poistuvat Suomesta ensi tilassa. Mihän kaikkeen tässä joudutaan, se jää nähtäväksi, mutta en kannata sitä, että esimerkiksi vahvistamalla heidän toimeentulotukeaan loisisimme lisää perusteita heille jäädä maahamme.

16.06 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Kontula otti esiin käytännönläheisen, pragmaattisen näkökannan siitä, että joku laki olisi pakko säätää esimerkiksi sen takia, että maassa olisi niin paljon laittomia tai paperittomia maassa oleskelijoita. Toisaalta, jos tämän logiikan kääntää toisinpäin, maailmassa on satoja miljoonia ihmisiä, jotka voisivat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2016 vp

tulla hakemaan parempaa elintasoa Suomesta. Jokainen ymmärtää, ettemme me voi ottaa tänne satoja miljoonia ihmisiä hakemaan parempaa elintasoa. Eli eikö meillä olisi tällä samalla logiikalla käytännön pakko säätää semmoinen laki, että raja pistetään jossain kohtaa kiinni? Montako miljoonaa ihmistä me voimme tänne ottaa? Emme ainakaan niitä satoja.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Keskustelu on siinä vaiheessa, että myöntäisin nyt puheenvuoron oikeuskanslerille. Aikaa on suurin piirtein sen mukaan, mikä verran aikaa katsoo tarvitsevana, ehkä 5 minuuttia voisi olla se sopiva maksimi. — Olokaa hyvä.

16.07 Valtioneuvoston oikeuskansleri Jaakko Jonkka : Arvoisa puhemies! Vastaan yhteen kysymykseen, joka tuli usealta taholta tässä — ja yritän olla lyhytsanainen. Elikkä kysyttiin sitä, miten lainvalmistelussa paremmin voitaisiin perustuslaki- ja säätämisyjärjestysnäkökohdat ottaa huomioon. No, ensinnäkin näen niin, että ministeriön omat lainvalmistelijat, omat virkamiehet, ovat avainasemassa tässä, että ministeriöissä on riittävä perustuslain tuntemus. Toinen asia on se, että me olemme Oikeuskanslerinvirastossa viestittäneet ministeriöille, että me olemme käytettävissä, jos ministeriöissä on tällaisia perustuslakipohdintoja, säätämisyjärjestyspohdintoja. Ja mielellämme näemme niin, että me saamme etukäteen tämmöiset ongelmalliset tapaukset käsiteltäväksi, että ne eivät tule vastaan sitten pari päivää ennen istuntoa listatarkastuksessa, jolloin sitten peli on jo oikeastaan menetetty, varsinkin jos ministeriöissä on sitten kova kiire lähettää se hallituksen lakiesitys eduskuntaan.

Semmoinen hypoteettinen mahdollisuus, että meidän duubioita ei otettaisi huomioon tässä lainvalmistelussa — siitä voin vain todeta, että oikeuskanslerilla ei ole oikeutta pysäyttää sen hallituksen lakiesityksen eduskuntaan lähettämistä.

No, miten sitten näitä ulkopuolisia perustuslakiasiantuntijoita voitaisiin käyttää jo siinä lainvalmistelun varhaisessa vaiheessa? Minä en uskalla mennä sanomaan sitä, miten nämä perustuslakiasiantuntijat sitten olisivat käytettävissä. En minä näe siihen mitään estettä, ja tietämäni mukaan joskus tällaisia perustuslakiasiantuntijoita, professoreja, on lainvalmistelussa jo tuossa vaiheessa käytetty.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.